



Kantonales Sozialamt Graubünden

Uffizi dal servetsch social chantunal dal Grischun

Ufficio del servizio sociale cantonale dei Grigioni

Concept

Cussegliaziun sociala en il chantun Grischun

"... che la fermezza dal pievel sa mesira vi dal bainstar dals flaivels ..."

Constituziun federala da la confederaziun svizra dals 18 d'avrigl 1999 (Cst.; CS 101)

Responsabel	USo
Versiun	3.0
Data	19 da december 2017

Cuntegn

Illustraziuns	3
Basas giuridicas	4
Confederaziun	4
Chantun Grischun.....	4
Directivas	4
Abreviaziuns	5
Il pli impurtant en furma concisa	7
1 Finamira dal concept	8
2 Definiziun da las noziuns	8
2.1 Agid social persunal / cussegliaziun sociala	8
2.2 Agid social material / agid social economic	8
3 Cundiziuns generalas giuridicas, cumpetenzza e finanziaziun	9
3.1 Confederaziun	9
3.2 Chantun Grischun	9
4 Sistem da la segirezza sociala en Svizra	12
5 Concepciun da l'agid social en il chantun Grischun	14
5.1 Princip	14
5.2 Incumbensas da l'agid social persunal / cussegliaziun sociala	14
5.3 Incumbensas da l'agid social material / agid social economic.....	17
5.4 Repartiziun da las incumbensas tranter l'agid social persunal e l'agid social material	19
5.5 Puncts da contact tranter l'agid social e terzas personas.....	20
5.6 Dretgs ed obligaziuns da las personas sustegnidas.....	21
5.7 Statistica.....	24
6 Surpigliada da l'agid social persunal / da la cussegliaziun sociala dal chantun	28
6.1 Entrar en contact ad ura.....	28
6.2 Glista da controlla	28
Funtaunas	31

Agiunta 1: Agid social persunal / cussegliaziun sociala – catalog da prestaziuns.....	32
1 Cumpetenzas professiunalas necessarias	32
2 Cussegliaziun sociala – basas	33
2.1 Cussegliaziun psicosociala (betg terapeutica).....	33
2.2 Entretschament e collavuraziun.....	34
2.3 Intervenziun en cas da crisa	35
3 Integraziun professiunala	37
4 Segirar il spazi d'abitar	38
5 Relaziun e personalitad	39
5.1 Cussegliaziun da pèrs e da relaziun	39
5.2 Cussegliaziun d'educaziun.....	40
5.3 Cussegliaziun da giuvenils.....	41
6 Cussegliaziun da fugitivas e fugitivs e da personas admessas provisoricamain a partir dal 7. onn da dimora (AP7+).....	42
7 Cussegliaziun per dumondas da dependenza	44
8 Garanzia finanziaria da l'existenza	46
8.1 Agid social economic	46
8.2 Avrir ulteriuras pussaivladads da finanziaziun (subsidiarità)	47
8.3 Cussegliaziun en cas da dumondas giuridicas e da dumondas davart il dretg d'assicuranza sociala	50
8.4 Cussegliaziun da budget e da debits	51
Agiunta 2: Lieu ed intschess dals servetschs socials dal chantun Grischun	53

Illustraziuns

Illustraziun 1: Plauns da la segirezza sociala en Svizra (USo, 2017)	12
Illustraziun 2: Survista da las incumbensas da l'agid social persunal (USo, 2017)	17
Illustraziun 3: Preventiv da sustegn (A. 6 da las directivas da la COSAS)	18
Illustraziun 4: Repartiziun da las incumbensas tranter ils servetschs socials e las vischnancas (CR nr. 423 dals 30 da mars 2004)	20
Illustraziun 5: Lieu ed intschess dals servetschs socials dal chantun Grischun (USo, 2017)	24
Illustraziun 6: Dumbars da cas dals servetschs socials dal chantun Grischun (USo, 2017)	25
Illustraziun 7: Dumbars da cas dals servetschs socials dal chantun Grischun (USo, 2017)	25
Illustraziun 8: Dumbars da cas dals servetschs socials dal chantun Grischun (USo, 2017)	26
Illustraziun 9: Cumparegliaziun dals minimums d'existenza (USo, 2017)	27
Illustraziun 1: Lieu ed intschess dals servetschs socials dal chantun Grischun (USo, 2017)	53
Illustraziun 2: Vischnancas politicas en ils intschess dals servetschs socials dal chantun Grischun (USo, 2017)	54

Basas giuridicas

Confederaziun

Constituziun federala da la confederaziun svizra (Cst.; CS 101)

Lescha federala davart la cumpetenzza per il sustegn da persunas basegnusas (lescha federala da sustegn, LSus; CS 851.1)

Chantun Grischun

Constituziun dal chantun Grischun (DG 110.100)

Lescha davart la giurisdicziun administrativa (LGA; DG 370.100)

Lescha davart l'agid social public en il chantun Grischun (lescha davart l'agid social; DG 546.100)

Lescha davart il sustegn da persunas basegnusas (lescha chantunala da sustegn; DG 546.250)

Ordinaziun executiva tar la lescha chantunala da sustegn (DG 546.260)

Disposiziuns executivas tar la lescha chantunala da sustegn (DEtLS; DG 546.270)

Conclus da la regenza (CR) dal chantun Grischun dals 30 da mars 2004, protocol nr. 423, *Repartiziun da las incumbensas tranter ils servetschs socials regiunals e las vischnancas*

Directivas

Directivas da la conferenza svizra da l'agid social (directivas da la COSAS)

Abreviaziuns

AA	assicuranza cunter accidents
AD	assicuranza cunter la dischoccupaziun
AI	assicuranza d'invaliditad
AMal	assicuranza da malsauns
AP7+	persunas admessas provisoricamain a partir dal 7. onn da dimora
APUC	autoritads per la protecziun d'uffants e da creschids
AVS	assicuranza per vegls e survivents
CAS	certificate of advanced studies
CII	collavuraziun interinstituziunala
CIL	center regional per intermediaziun da lavur
CM	contribuziuns da maternitad
COSAS	conferenza svizra da l'agid social
CProf	curatellas professiunalas
DES	departament d'economia publica e fatgs socials dal chantun Grischun
GGG	gulivaziun da las grevezzas socialas
IAS	institut d'assicuranza sociala dal Grischun
IM	indemnisaziun en cas d'ina maternitad
KJBE	uniun per tgira d'uffants complementara a la famiglia
PAA	pajament anticipà d'aliments
PCI II	program chantunal d'integraziun dal Grischun 2018-2021
PrProf	prevenziun professiunala
PS	prestaziuns supplementaras
PUG	psichiatria d'uffants e da giuvenils dal Grischun
refurma da la GF	refurma da la gulivaziun da finanzas en il Grischun, 2016
RIP	reduenziun individuala da las premias
SEM	secretariat da stadi per migraziun
SF	supplements da famiglia

SPGR	servetschs psichiatics dal Grischun
SPS	servetsch psicologic da scola dal chantun Grischun
SSoR	servetsch social dal chantun Grischun
UCFP	uffizi per la furmaziun professiunala dal chantun Grischun
UCG	urden da cumpensaziun dal gudogn
UCIML	uffizi per industria, mastergn e lavur dal chantun Grischun
UEG	uffizi per l'execuziun giudiziala dal chantun Grischun
UMDC	uffizi da migraziun e da dretg civil dal chantun Grischun
USo	uffizi dal servetsch social chantunal dal Grischun

Il pli impurtant en furma concisa

L'agid social cumpiglia l'agid persunal e l'agid material. L'agid persunal è enconuschent sco cussegliaziun sociala, l'agid material sco agid social economic (q.v.d. agid finanzial). Entant che l'agid material è da vegl ennà ina incarica da las vischnancas, surpiglia il chantun l'incumbensa da l'agid persunal, sche nagins servetschs socials privats u communal èn activs en chaussa. Fin la fin da l'onn 2015 ha il chantun indemnissà ils purtaders da servetschs socials communal. Tras l'entrada en vigur da la refurma da la gulivaziun da finanzas en il Grischun (refurma da la GF) il 1. da schaner 2016 è sa midada la finanziaziun da l'agid persunal. Dapi lura surpiglian las vischnancas ils custs da la cussegliaziun sociala. Pervia da questa midada examineschan differentas vischnancas, sch'ellas duessan surpigliar sezzas l'incumbensa da la cussegliaziun sociala. Il concept "Cussegliaziun sociala en il chantun Grischun" mussa a personas interessadas las finamiras e las incumbensas che la cussegliaziun sociala ademplescha en il chantun Grischun.

En il rom da la tractativa da la refurma da la GF en il cussegl grond èsi vegnì menziunà differentas giadas che la revisiun da la lescha davart l'agid social public en il chantun Grischun (lescha davart l'agid social; DG 546.100) sa restrenschia al detretschament dals currents finanzials. Vi dal cuntegn n'èn vegnidas fatgas naginas autras midadas. En il chantun Grischun è francada dapi l'onn 1857 la spartiziun da la cussegliaziun sociala e da l'agid social economic. Questa spartiziun è sa cumprovada ord vista economica sco er ord vista da la politica sociala e regionala: En tut las regiuns dal chantun vegn purschida ina cussegliaziun sociala equivalenta e da buna qualitad. Quai gida essenzialmain a tegnair bass las expensas per l'agid material.

En l'agid social na vai betg mo per la garanzia finanziala da l'existenza resp. per la concessiun d'agid social economic, mabain er per il sustegn activ e per la promoziun da las personas. Ellas duain chattar la via enavos en la vita professiunala ed en l'indipendenza. L'onn 2015 han 52 pertschient da las clientas e dals clients survegnì en il chantun Grischun (senza Tavau) ina cussegliaziun dals servetschs socials dal chantun (SSoR), senza che las vischnancas avessan silsunter stuì prestar agid social material. L'agid social persunal è ina incumbensa multifara cun in grond effect preventiv. Sias prestaziuns cumpiglian tranter auter la cussegliaziun sociala, l'intervenziun en cas da crisa, l'integraziun professiunala, la segirada dal spazi d'abitar, la cussegliaziun per fugitivs e fugitivs, l'agid per personas dependentas, la cussegliaziun da giuvenils, la cussegliaziun d'educaziun, la cussegliaziun da pèrs u la garanzia finanziala da l'existenza. Tut questas prestaziuns ston vegnir garantidas da las vischnancas che vuessan surpigliar l'agid social persunal dal chantun.

La coordinaziun e la collavuraziun en il sector da l'agid social persunal e material cun auters uffizis e posts èn d'ina impurtanza centrala. Per exempel garantescha la collavuraziun interinstituziunala (CII) la coordinaziun ed il sustegn da personas cun plirs problems complexs. Involvidas èn en spezial las assicuranzas socialas e la cassa da dischoccupaziun. Auters puncts da contact existan per exempel en il sector da la migraziun, da l'execuziun giudiziala u da la psichiatria. L'uffizi dal servetsch social chantunal dal Grischun (USo) ha ina funcziun da coordinaziun en quest connex. Sch'ina vischnanca surpiglia la cussegliaziun sociala dal chantun, sto ina part da questas incumbensas vegnir garantida directamain tras il servetsch social communal.

Avais Vus interess da surpigliar dal chantun il champ d'incumbensas da l'agid social persunal resp. da la cussegliaziun sociala? Ans contactai per plaschair ad ura. Lura èsi pussaivel d'analisar cuminaivlamain la situaziun e da planisar conscienziusamain in'eventuala surdada.

1 Finamira dal concept

Il concept "Cussegliaziun sociala en il chantun Grischun" mussa las finamiras e las incumbensas che la cussegliaziun sociala liquidescha en il chantun Grischun.

En il Grischun adempleschan oz principalmain ils servetschs socials dal chantun l'incumbensa da la cussegliaziun sociala. Il USo maina quests servetschs socials. Dapi il 1. da schaner 2016 finanzieschan las vischnancas la cussegliaziun sociala. Perquai pudessan las vischnancas avoir en l'avegnir dapli interess per la cussegliaziun sociala e per ina surpigliada da questa incumbensa. La finamira dal concept è quella da mussar a las persunas interessadas tge ch'il champ d'incumbensas "cussegliaziun sociala" cumpiglia e tge pretensiuns che vegnan fatgas envers las furnituras ed ils furniturs da questas prestaziuns.

2 Definiziun da las noziuns

2.1 Agid social personal / cussegliaziun sociala

L'agid social personal resp. la cussegliaziun sociala cumpiglia la cussegliaziun da persunas cun problems persunals, famigliars u finanzials. La finamira è quella da gidar la persuna pertutgada a tschertgar soluziuns per ses problems. En il center stat qua il discurs personal tranter la persuna che tschertga agid e la cussegliadra u il cussegliader. Plinavant gida la cussegliadra u il cussegliader la persuna pertutgada a chattar la via entaifer las instituziuns, las directives e las pussaivladads da sustegn. Sche la garanzia da l'existenza na po betg vegnir garantida tras auters meds, vegn fatga ina dumonda per agid social material.

2.2 Agid social material / agid social economic

L'agid social material resp. l'agid social economic garantisce in minimum d'existenza social. Quest minimum permetta da sa participar a la vita sociala. L'agid vegn concedì a persunas en situaziuns finanzialas d'urgenza, sch'i n'exista nagin dretg d'autras prestaziuns u sche quellas n'èn betg da survegnir ad ura.

3 Cundiziuns generalas giuridicas, cumpetenzza e finanziaziun

3.1 Confederaziun

La confederaziun ha delegà als chantuns l'incumbensa da sustegnair persunas basegnusas (art. 115 da la constituziun federala da la confederaziun svizra [Cst.; CS 101]).

3.2 Chantun Grischun

3.2.1 Agid social personal / cussegliaziun sociala

3.2.1.1 Svilup

Cun l'urden poveril dal chantun Grischun, ch'è entrà en vigur l'onn 1857, han cumenzà ils fatgs chantunals da provediment. L'urden poveril ha introducì ina spartiziun da las incumbensas en il sector da l'agid dals povers. Las vischnancas burgaisas eran responsablas per il sector dal sustegn, il chantun per la soluziun da problems generalis surcommunals (missiva, carnet nr. 7 / 1985-86, p. 556-557).

La strategia da la spartiziun da las incumbensas è visibla er en la lescha da provediment da l'onn 1920. Ella ha purtà la spartiziun en ils secturs "fatgs dals povers" (en il senn da l'agid material) e "fatgs da provediment" (missiva da votaziun, 1986, p. 4). L'incumbensa resp. la finamira dals fatgs da provediment è vegnida descritta sco suonda:

Ils alcoholichers, ils negligents, ils mitschafadias, ils culpaivels e quels che devan en egl pervia da lur cumportament immoral e che stuevan adina puspè vegnir sustegnids da las vischnancas, duevan survegnir agid tras l'engaschament d'in proveditur chantunal che aveva da collavurar cun las cumissiuns communalas da provediment e cun las autoritads tutelaras (missiva, carnet nr. 7 / 1985-86, p. 557).

Suenter in pèr onns èsi sa mussà: Las incumbensas na sa laschavan betg ademplir tras in proveditur chantunal e tras in uffizi centralisà a Cuira. Perquai ha il cussegl grond relaschà l'onn 1943 in'ordinaziun davart l'organisaziun dal provediment chantunal. Sin basa da questa ordinaziun èn vegnids endrizzads 11 uffizis da provediment districtuals chantunals. Quels eran cunzunt responsabels per il provediment en cas da tuberculosa sco er per il provediment per uffants e per famiglias. L'uffizi chantunal a Cuira era tranter auter responsabel per la direcziun administrativa dals fatgs da provediment, per il provediment per persunas dependentas d'alcohol, per il provediment da surveglianza da patrunadi, per l'agid da remigraziun durant l'ultima guerra mundiala e pli tard per l'agid a las fugitivas ed als fugitivs (missiva, carnet nr. 7 / 1985-86, p. 557-558).

Las incumbensas dals uffizis da provediment districtuals èn sa midadas fermamain durant ils quatter decennis suandants. Quai tranter auter pervia da la diminuziun dals cas da tuberculosa, pervia da la reducziun da la miseria materiala grazia a l'installaziun da las assicuranzas socialas u pervia da la reorganisaziun dals fatgs da las persunas cun impediments. Ultra da quai èn sa midadas las pretensiuns envers l'agid social. Ils problems persunals, famigliars e socials da las persunas che tschertgan agid èn vegnids mess en il center. Il focus da l'agid en il rom da la cussegliaziun sociala è vegnì mess pli fitg sin la situaziun individuala. La

cussegliaziun ha prestà agid per gidar sasez. Per tegnair quint da quests svilups è la lescha da provediment vegnida remplazzada l'onn 1986 tras la lescha davart l'agid social. La nova lescha ha circumscrit il champ d'applicaziun ed il gener da l'agid social. Ella ha declarà l'agid personal e l'agid material sco secturs parzials da l'agid social. Plinavant ha ella procurà che mintga persuna haja access a l'agid social (missiva da votaziun, 1986, p. 3-5; missiva, carnet nr. 7 / 1985-86, p. 558).

Tenor l'art. 40 da la constituziun chantunala dal Grischun dals 2 d'october 1892 eran las vischnancas responsablas per ils fatgs dals povers (q.v.d. per l'agid social personal e material). La consultaziun tar la lescha davart l'agid social ha mussà: Ils uffizis da provediment districtuals eran sa cumprovads e la majoritad da las vischnancas na sa sentiva betg buna da surpigliar l'incumbensa da l'agid social personal. Percunter han la citad da Cuira, la vischnanca da Tavau ed intginas autras vischnancas vulì che las vischnancas furneschian en l'avegnir tant l'agid social material sco er l'agid social personal. Pervia da quai fixescha la lescha che las vischnancas pon furnir l'agid social personal e ch'ils servetschs socials chantunals vegnan en funcziun en vischnancas che n'han betg in servetsch social communal. Plinavant èsi vegnì reglà che las vischnancas cun in agen servetsch social survegnian contribuziuns chantunalas sut tshertas premissas (p.ex. lavureras socialas scoladas e lavurers socials scolads). Perquai che la regulaziun da la cumpetenzza è per part nova, hai dà er ina revisiun parziala correspondententa da la constituziun chantunala (missiva da votaziun, 1986, p. 4; missiva, carnet nr. 7 / 1985-86, p. 570).

Uschia existiva en il Grischun fin ussa per gronda part ina separaziun tranter la cussegliaziun sociala (chantun) e las autoritads socialas che disponan e pajan prestaziuns d'agid social (vischnancas). Fin l'onn 2003 ha la citad da Cuira ademplì sezza las incumbensas da l'agid social personal e material. Per il cumenzament da l'onn 2004 ha la suprastanza da la citad da Cuira desditg la gestiun da l'agen servetsch social communal. La vischnanca da Tavau ha surpiglià dal chantun l'onn 1987 l'incumbensa da l'agid social personal. Dapi lura maina Tavau in agen servetsch social communal.

3.2.1.2 Situaziun actuala

L'art. 86 al. 1 e 2 da la constituziun actuala dal chantun Grischun dals 14 da settember 2003 (DG 110.100) fixescha ch'il chantun e las vischnancas procuran per in'assistenza, per in sustegn e per ina integraziun suffizienta da personas basegnusas e ch'els promovon l'integraziun sociala e professiunala da personas ch'èn dischavantagiadas pervia d'in impediment, pervia d'ina malsogna u per auters motivs.

Tras la refurma da la GF è vegnida revedida er la lescha davart l'agid social. La revisiun da la lescha davart l'agid social prevesa ina nova regulaziun per la finanziaziun da l'agid social personal: Dapi il 1. da schaner 2016 finanzieschan las vischnancas la cussegliaziun sociala. Las vischnancas pon er vinavant decider, sch'ellas vulan porscher sezzas la cussegliaziun sociala u sch'ellas vulan delegar questa incumbensa al chantun, ad ina regiun, ad ina corporaziun da vischnancas u a personas privatas. Areguard il cuntegn è la revisiun da la lescha davart l'agid social pia sa restrenschiada a la midada da la finanziaziun en il sector da l'agid social personal. La restricziun dal cuntegn sin il detretschament dals currents finanziaziunals è vegnida accentuada differentas giadas er en il rom da la debatta en il cussegl grond (missiva, carnet nr. 7 / 2013-2014, p. 281, 234-235; protocol dal cussegl grond, 2013, p. 527-532).

Uschè ditg ch'il chantun maina ils servetschs socials, reparta el ils custs da mintga regiun da servetsch social sin las vischnancas pertutgadas tenor il dumber d'abitantas e d'abitants. La basa per calcular ils custs è il quint dals custs e da las prestaziuns dal USo. Per la vischnanca da Tavau scroda la contribuziun chantunala (missiva, carnet nr. 7 / 2013-2014, p. 281).

Actualmain maina il chantun nov servetschs socials cun custs annuals da circa 6,7 milliuns francs. Quests servetschs socials cun totalmain var 48 plazzas da 100 pertschient (cussegliaziun sociala ed administraziun) s'occupan da var 4000 cas per onn. In zic main che la mesadad da quests cas dovra agid social material.

3.2.2 Agid social material / agid social economic

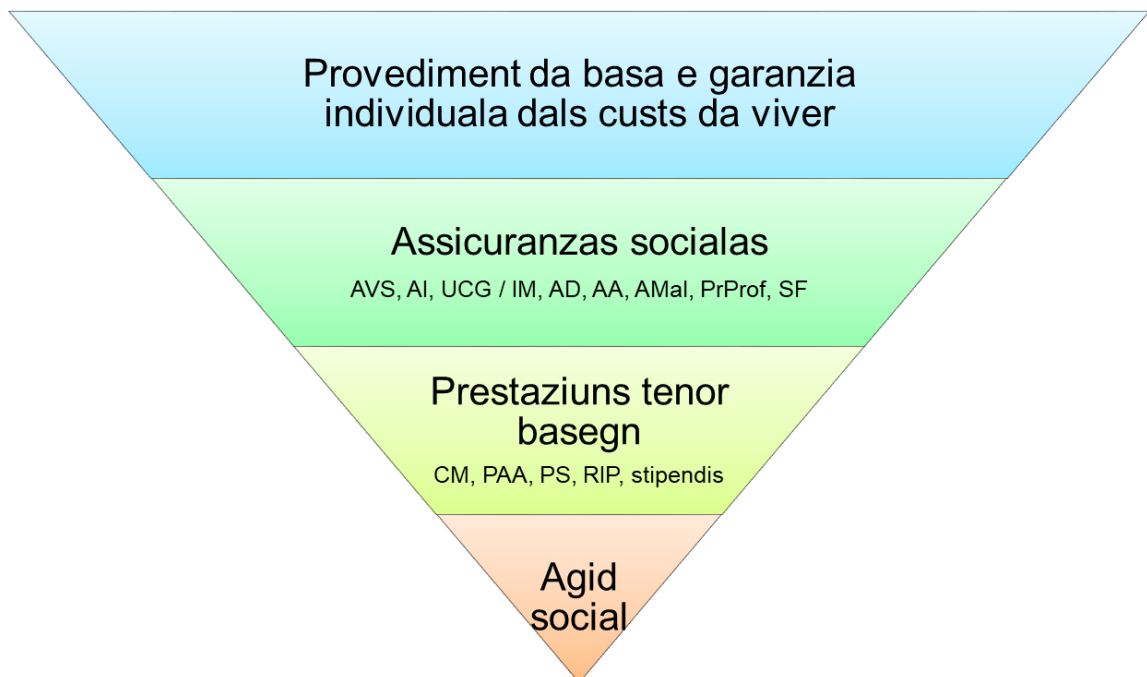
En il chantun Grischun èn las vischnancas responsablas per l'incumbensa da l'agid social material (art. 4 al. 2 lescha davart l'agid social). La vischnanca da domicil respectiva decida davart l'atezza e davart la durada da l'agid social economic. Per far quai sa basan las vischnancas sin las leschas chantunalas, sin las disposiziuns executivas e sin las directivas da la conferenza svizra da l'agid social (directivas da la COSAS). Plinavant resguardan ellas las recumandaziuns da las lavureras socialas e dals lavurers socials responsabels per il cas.

Da princip surpiglian las vischnancas da domicil ils custs da l'agid material. Sche las vischnancas èn engrevgiadas en moda surproporzionala, sa participescha il chantun als custs sur la gulivaziun da las grevezzas socialas (GGS) e distgargia uschia las vischnancas.

4 Sistem da la segirezza sociala en Svizra

Il sistem svizzer da la segirezza sociala ha plirs stgalims. L'agid social è la basa da quest sistem. Sco emprim suonda la garanzia individuala dals custs da viver tras activad da gudogn sco er las purschidas dal provediment da basa (p.ex. sistem da furmaziun). Sco segund vegnan las assicuranzas socialas naziunalas. Sco terz seguan las prestaziuns tenor basegn ch'èn regladas per gronda part sin plaun chantunal.

Plauns da la segirezza sociala en Svizra



Illustraziun 1: Plauns da la segirezza sociala en Svizra (USo, 2017)

Provediment da basa e garanzia individuala dals custs da viver

Per regla vegnan ils custs da viver finanziads tras las atgnas entradas e tras l'atgna facultad. La garanzia individuala dals custs da viver vegn complettada tras prestaziuns statalas generalas. Quai è per exempel:

- sistem da furmaziun / sistem da sanadad / segirezza publica / sistem giuridic

Assicuranzas socialas

Las assicuranzas socialas porschan protecziun cunter ristgas cun consequenzas finanzialas che las persunas assicuradas na fissan betg bunas da surpigliar sezzas. Cuntrari a l'agid social na vegnan ellas betg pajadas tenor il princip da finalitad, mabain tenor il princip da causalitad: Las assicuranzas socialas partan da motivs resp. da ristgas e cuvran ils donns resultads (princip da causalitad). Tar l'agid social n'è il motiv da la miseria betg relevant (princip da finalitad). Las prestaziuns da las assicuranzas socialas ston per regla vegnir pajadas, cur ch'in tschert eveniment ha lieu. Ellas vegnan pajadas independentamain dal basegn d'assistenza da la persuna pertutgada. La confederaziun regla las prestaziuns da las assicuranzas socialas. Quai èn:

- assicuranza per vegls e survivents (AVS) / assicuranza d'invaliditad (AI) / urden da cumpensaziun dal gudogn (UCG) ed indemnizaziun en cas d'ina maternitad (IM) / assicuranza cunter la dischoccupaziun (AD) / assicuranza cunter accidents (AA) / assicuranza da malsauns (AMal) / prevenziun professiunala (PrProf) / supplements da famiglia (SF)

L'agid social, la AD sco er la AI han la finamira d'integrar persunas dischoccupadas, persunas basegnusas e persunas cun impediments en il martgà da lavur. Pervia da quai ston quests systems vegnir coordinads, ed els ston collavurar (p.ex. CII) (missiva, carnet nr. 7 / 2013-2014, p. 281; A. 2 da las directivas da la COSAS).

Prestaziuns tenor basegn

Prestaziuns socialas tenor basegn vegnan pajadas, sche las mesiras prepostadas dal provediment da basa u da las assicuranzas socialas na bastan betg u èn exauridas. Las prestaziuns socialas tenor basegn èn pia prestaziuns subsidiaras. Plinavant vegnan ellas pajadas mo a persunas che vivan en relaziuns economicas modestas. Questas prestaziuns èn regladas per gronda part sin plaun chantunal. Las prestaziuns socialas tenor basegn èn:

- contribuziuns da maternitad (CM) / pajament anticipà d'aliments (PAA) / prestaziuns supplementaras (PS) / reducziun individuala da las premias (RIP) / stipendis

Agid social

L'agid social è la basa dal sistem da la segirezza sociala. El cumpiglia l'agid social persunal e material e vegn descrit pli detagliadamain en il proxim chapitel.

5 Concepsziun da l'agid social en il chantun Grischun

5.1 Princip

"L'agid social segirescha l'existenza da personas basegnusas, promova lur independenza economica e persunala e garantescha l'integraziun sociala e professiunala" (A. 1 da las directivas da la COSAS). L'intent da l'agid social public è l'agid per gidar sasez e la promoziun da l'atgna responsablada (art. 1 al. 2 da la lescha davart l'agid social). La finamira è quella da cumbatter u da minimar situaziuns d'urgenza e lur motivs sco er da prevegnir a difficultads vegnintas (art. 2 al. 2 da la lescha davart l'agid social). Quai vegn fatg tras la cussegliaziun e tras l'assistenza che vegnan furnidas dals servetschs socials (q.v.d. tras l'agid social persunal) sco er tras l'agid material che vegn purschi da las vischnancas (missiva, carnet nr. 7 / 2013-2014, p. 281). En quest connex resguarda l'agid social las particularitads individualas ed ils basegns da las personas che tschertgan agid (art. 3 al. 1 da la lescha davart l'agid social). L'agid social duai sustegnair e promover lur fermezzas e resursas, quai vul dir lur deficits na stattan betg en il center (A. 2, A. 4 da las directivas da la COSAS). L'agid social persunal stat a disposiziun a tut las personas che basegnan agid (art. 2 al. 1 da la lescha davart l'agid social).

5.2 Incumbensas da l'agid social persunal / cussegliaziun sociala

En il rom da l'agid social persunal sclereschan las lavureras socialas ed ils lavurers socials la situaziun materiala, sociala e professiunala da las clientas e dals clients. Els cusseglian, assistan e promovon las personas che tschertgan agid. Plinavant fixeschan els mesiras d'agid ch'èn accordadas cun la situaziun da las personas pertutgadas. Las finamiras èn la promoziun da l'atgna responsablada e da l'independenza sco er l'integraziun sociala e professiunala. Ils problems duain vegnir percepids e prendids per mauns uschè baud sco pussaivel. En quest regard ha la cussegliaziun sociala er in grond effect preventiv (missiva, carnet nr. 7 / 2013-2014, p. 281; missiva, carnet nr. 7 / 1985-86, p. 562; conclus da la regenza [CR] nr. 423 dals 30 da mars 2004).

En vista a la garanzia finanziala da l'existenza sustegnan las lavureras socialas ed ils lavurers socials las personas che tschertgan agid, sch'i sa tracta da far valair dretgs envers terzas personas, u las gidan a surmuntar ina stretga finanziala cun in sustegn unic or da contribuziuns d'utilitad publica. Sche la garanzia da l'existenza na po betg vegnir segirada tras auters meds, sustegnan las lavureras socialas ed ils lavurers socials las clientas ed ils clients tar l'inoltraziun da la dumonda per agid social material (missiva, carnet nr. 7 / 2013-2014, p. 281; CR nr. 423 dals 30 da mars 2004).

La descripziun da las incumbensas mussa che l'agid social n'intenda betg mo la garanzia finanziala da l'existenza resp. la concessiun d'agid social economic, mabain er il sustegn activ e la promoziun da las personas. Ellas duain chattar la via enavos en la vita professiunala ed en l'independenza. Per quest intent dovri ina relaziun da confidenza sco er l'integraziun da la clienta u dal client en il process da cussegliaziun (missiva, carnet nr. 7 / 1985-86, p. 562; protocol dal cussegl grond, 2013, p. 528).

La cussegliaziun sociala è ina incumbensa multifara. Las lavureras socialas ed ils lavurers socials èn confruntads cun differentas personas e cun differents problems. Perquai surpiglia ina lavurera sociala scolada u in lavurer social scolà (q.v.d. cun in studi d'ina scola auta spezialisada d'almain 3 onns) la responsabladad en la cussegliaziun sociala. Tenor l'art. 5 al. 2 da la lescha davart l'agid social sto l'incumbensa da la cussegliaziun sociala vegnir ademplita tras personal spezialisà scolà.

En la missiva tar il relasch da la lescha davart l'agid social public en il chantun Grischun èn vegnidas menziunadas las incumbensas en il sector da l'agid social personal sco er las gruppas problematicas, cun las qualas las lavureras socialas ed ils lavurers socials eran confruntads il mument da l'elavuraziun da la lescha (missiva, carnet nr. 7 / 1985-86, p. 563). Pervia dals svilups socials, politics ed organisatorics dals ultims 30 onns èn sa midadas las incumbensas da la cussegliaziun sociala. Las suandanta tabella dat ina survista da las incumbensas actualas da la cussegliaziun sociala. Ina descripciun detagliada da las incumbensas chattais Vus en il catalog da prestaziuns en l'aggiunta 1. Sch'ina vischnanca vul surpigliar l'agid social personal dal chantun, sto ella garantir las cumpetenzas correspundentas.

Cussegliaziun psicosociala

- Cussegliar umans en ina situaziun d'urgenza personala.
- Stabilir ina relaziun da cussegliaziun purtanta.
- Sustegnair la clienta u il client tar l'elavuraziun da propostas da soluziun.
- Integrar modas d'agir alternativas a maun da las resursas da la clienta u dal client.
- Accompagnar la clienta u il client durant in process da midament.
- Reflectar l'agen agir e l'agen cumportament en il process da cussegliaziun.
- Promover e sustegnair l'integraziun sociala.

Entretschament e collavuraziun

- Collavuraziun cun terzas personas: collavuraziun interinstituziunala, curatellas professiunalas ed autoritads per la protecziun d'uffants e da creschids, auters posts spezialisads sco la psichiatria d'uffants e da juvenils dal Grischun, la Pro infirmis, la Pro senectute, l'uniun per tgira d'uffants complementara a la famiglia, la Crusch cotschna dal Grischun, la Caritas, il servetsch psicologic da scola dal Grischun, ils servetschs psichiatric dal Grischun, firmas socialas, programs d'engaschament e.u.v.
- Intermediaziun e mediaziun tar conflicts cun terzas personas (p.ex. patruna u patron, locatura u locatur).
- Triascha ed ulteriura intermediaziun ad auters posts.

Intervenziun en cas da crisa

- Intervenziun da curta durada ch'è focussada sin la crisa per dumagnar la situaziun acuta en cas d'ina periclitaziun da sasez u d'autras personas, d'in mortori, da l'esser senza dachasa, d'in accident, d'ina malsogna acuta e.u.v.

Integraziun professiunala

- Cussegliar e sustegnair tar l'integraziun en il martgà da lavur.
- Intermediar plazzas da lavur e programs d'occupaziun.
- Collavuraziun interinstituziunala.

Segirar il spazi d'abitar

- Mantegnair spazi d'abitar favuraivel per las clientas ed ils clients.
- Promover la cumpetenza d'abitar.
- Intermediar en cas da conflicts cun las locaturas ed ils locaturs u cun las vischinas ed ils vischins.
- Intermediar a posts da mediaziun.
- Intermediar alloschis d'urgenza.
- Dar sustegn per pajar la cauziun dal tchains da locaziun.

Cussegliaziun da pèrs e da relaziun

- Cussegliaziun en cas da separaziun e da divorzi.
- Cussegliaziun en situaziuns da crisa e da conflict.

Cussegliaziun d'educaziun

- Cussegliaziun da geniturs en connex cun dumondas e problems relevants per uffants e per giuvenils.
- Cussegliaziun d'educaziun.

Cussegliaziun da giuvenils

- Cussegliaziun, accumpagnament e sustegn da giuvenils.
- Cussegliaziun ed accumpagnament da giuvenils che han smess la scola u l'emprendissadi.

Cussegliaziun da fugitivas e fugitivs e da persunas admessas provisoricamain a partir dal 7. onn da dimora (AP7+)

- Pussibilitar l'integrasiun sociala.
- Intermediar savida davart temas dal mintgadi (p.ex. cussegliaziuns collectivs en ils secturs abitar, finanzas, sanadad sco er integrasiun sociala, temp liber e scola).
- Cussegliaziun en connex cun temas specifics da fugitivas e fugitivs sco reuniun da la famiglia, midada dal chantun.
- Accumpagnar ed assister fugitivas e fugitivs en cas d'ina recolonisaziun duraivla (resettlement). Fugitivas e fugitivs da resettlement èn persunas singulas e famiglias che la confederaziun surpiglia directamain or dals territoris da crisa.
- Cussegliar persunas minorennas betg accumpagnadas.

Cussegliaziun per dumondas da dependenza

- Infurmar e cussegliar en connex cun tut las furmas da dependenza da drogas e da manias dal cumportament.
- Integrar e cussegliar ils confamigliars sco er ils geniturs dependents da drogas en quai che concerna lur abilitad educativa.
- Intermediar programs da substituziun.
- Intermediar ed accumpagnar durant e suenter tractaments da dischintoxicaziun sco er terapias da lunga durada.
- Realisar ils programs "Manar in vehichel en in stadi d'alcoholisaziun" e "Manar in vehichel sut l'influenza da drogas".
- Realisar discurs da cussegliaziun en cas d'ina emprima denunzia pervia da cannabis (procura per giuvenils dal Grischun).

Agid social economic

- Sclerir la situaziun economica, persunala e sociala da la persuna che tschertga agid.
- Controllar e calcular la basegnusadad en il rom da l'agid social economic.
- Accumpagnar e sustegnair l'inoltraziun da la dumonda per agid social a la vischnanca.
- Agid persunal en furma da cussegliaziun, motivaziun, promoziun, structuraziun dal mintgadi u intermediaziun da prestaziuns spezialas per gidar da gidar sasez e per evitar ulteriuras situaziuns d'urgenza.

Regress ad ulteriuras pussaivladads da finanziaziun (subsidiaridad)

Sclerir e garantir ils dretgs legals.

- Obligaziun da sustegn tenor il dretg da famiglia (mantegniment suenter il divorzi, mantegniment dals uffants, mantegniment d'assistenza).
 - Obligaziun da sustegnair parentas e parents en il rom da las directivas da la COSAS.
 - Indemnisaziun da tegnaichasa e contribuziun da concubinad en cas da concubinad.
 - Assicuranzas socialas (diarias, rentas, supplements da famiglia e.u.v.).
 - Prestaziuns tenor basegn (prestaziuns supplementaras, pajament anticipà d'aliments, reducziun individuala da las premias, contribuziuns da maternidad, stipendis e.u.v.).
 - Terzas varts (assicuranza privata, assicuranza da responsabladad, anteriuras patronas ed anteriurs patrons e.u.v.).
- Cussegliaziun areguard prestaziuns d'utilitad publica e dumonda per talas prestaziuns (fonds, fundaziuns e.u.v.).

Cussegliaziun en cas da dumondas giuridicas e da dumondas davart il dretg d'assicuranza sociala

- Cussegliaziun en cas da dumondas e da problems da dretg d'agid social, d'assicuranza sociala, da lavur, da locaziun, da personas estras e da famiglia.
- Surdar ad ura il cas a personas ed a posts qualifitgads.

Cussegliaziun da budget e da debits

- Cussegliaziun da budget e cussegliaziun en cas da surdebitaziun.
 - Realisar sanaziuns da debits.
 - Promover l'atgna responsabladad ed in'administraziun da finanzas independenta.
-

Illustraziun 2: Survista da las incumbensas da l'agid social personal (USo, 2017)

5.3 Incumbensas da l'agid social material / agid social economic

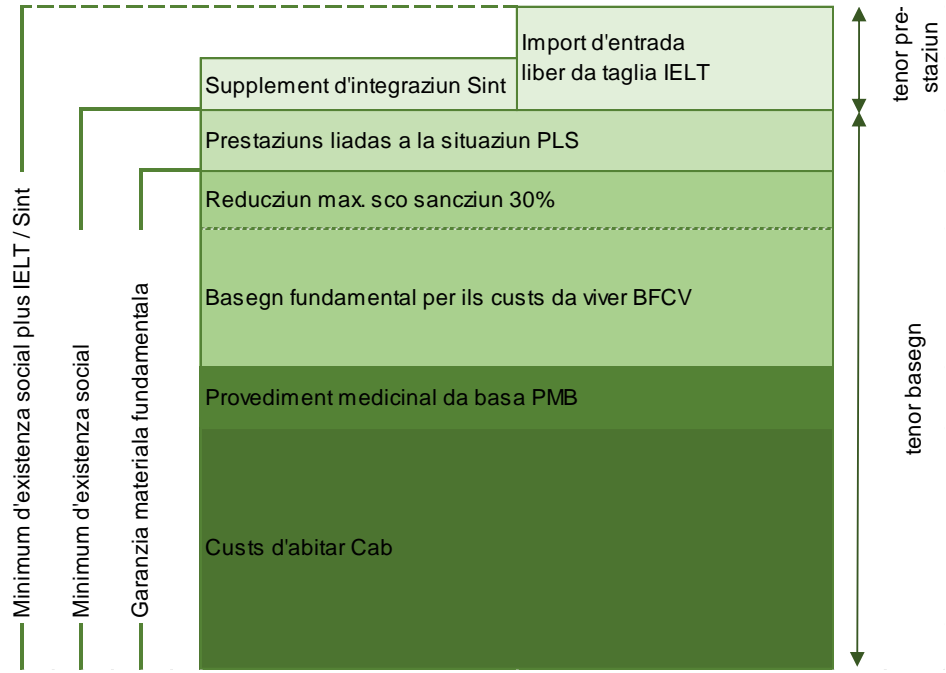
L'agid social material garantisce il dretg sin garanzia da l'existenza. El è l'ultima rait en il sistem da la segirezza sociala. L'agid social material è subsidiar: El vegn concedì, sch'ina persona basegnusa na po betg gidar sasezza e sch'ella na survegn nagin agid u betg agid ad ura da terzas varts. Plinavant vegn l'agid social concedì tenor il princip da finalitad, quai vul dir independentamain dal motiv da la miseria (A. 1, A. 3, A. 4 da las directivas da la COSAS).

L'agid social material garantisce tant l'existenza e la survivenza da las personas basegnusas sco er lur integraziun sociala e professiunala. Uschia impedischa el che personas u gruppas da personas vegnan exclusas da la societad (A. 1, A. 3 da las directivas da la COSAS).

Davart la concessiun da las prestaziuns d'agid social material resp. da las prestaziuns publicas da sustegn decidan las vischnancas (missiva, carnet nr. 7 / 2013-2014, p. 281). Il USo stat a disposiziun a las autoritads communalas cun vusch consultativa (art. 19 da la lescha davart il sustegn da personas basegnusas [lescha chantunala da sustegn; DG 546.250]).

Preventiv da sustegn

Il preventiv da sustegn segirescha almain la garanzia materiala fundamentala. Quel cuntegna il basegn fundamenta per ils custs da viver, per ils custs d'abitar e per il provediment medicinal da basa. La garanzia materiala fundamentala cuvra ils basegns fundamentals, per che las personas che tschertgan agid possian manar ina moda da viver modesta. Supplementarmain vegnan pajads en blers cas prestaziuns liadas a la situaziun, supplements d'integraziun resp. imports d'entrada libers da taglia. Questas prestaziuns gidan a mantegnair u a promover l'integraziun sociala e professiunala (A. 6 da las directivas da la COSAS).



Illustraziun 3: Preventiv da sustegn (A. 6 da las directivas da la COSAS)

5.4 Repartiziun da las incumbensas tranter l'agid social personal e l'agid social material

L'agid social personal e l'agid social material èn colliads stretgamain in cun l'auter. Ina stretga collavuraziun sco er il barat da datas tranter ils dus secturs èn puncts impurtants.

La cunfinaziun tranter las incumbensas dals servetschs socials (q.v.d. da l'agid social personal) e las incumbensas da las vischnancas (q.v.d. da l'agid social material) è reglada en il conclus da la regenza nr. 423 dals 30 da mars 2004.

	Servetschs socials	Vischnancas
Incumbensas generalas		
Annunziar e prender per mauns il cas	x	x ¹
Sclerir il cas (premissas personalas e materialas)	x	x
Examinar mesiras d'accompagnament adattadas e necessarias	x	
Cussegliaziun da budget	x	
Agid social material / agid social economic (senza cussegliaziun, assistenza, integraziun)		
Far la dumonda da sustegn tenor las directivas da la COSAS	x	x ¹
Decider davart in sustegn public		x
Sclerir pretensiuns da dretg d'assicuranza sociala en colliaziun cun in sustegn public	x	
Examinar ulteriuras mesiras da cussegliaziun sociala	x	
Fixar la furma da pajament sin basa da la situaziun personala en enclegientscha cun la vischnanca	x	
Controllar ch'i vegnian resguardadas obligaziuns areguard stentas da lavur sco er che meds vegnian duvrads conform a l'intent		x
Ordinar sancziuns / instrucziuns envers personas che vegnan sustegnidas		x
Pajaments (q.v.d. agids transitorics)	x	x
Scuntradas da quints / rendaquints dal quartal		x
Gulivaziun da las grevezzas		x
Sustegn da parentas e da parents		x
Obligaziun da restituziun		x

¹ I dat situaziuns, nua che personas s'annunzian sezzas tar las vischnancas e nua che la collavuraziun dal servetsch social n'è betg necessaria, perquai che la dumonda / il problem è simpel.

	Servetschs socials	Vischnancas
Aliments		
Scleriment / calculaziun		x
Pajament anticipà		x
Incassar aliments per uffants		x
Incassar aliments per dunnas (quels n'èn betg reglads en l'ordinaziun. L'incasso è en l'interess da las vischnancas, cunquai che l'agid social sa lascha reducir uschia)		x
Pajament		x
Ulteriuras prestaziuns da servetsch		
Emplenir la declaraziun da taglia / annunziar il sustegn public a l'administraziun da taglia		x
Sclerir ils dretgs da contribuziuns da maternitad	x	
S'annunziar per prestaziuns supplementaras		x / uffizis AVS
Far la dumonda per ina liberaziun da pajar contribuziuns da la AVS		x
S'annunziar tar la cassa da dischoccupaziun		x
S'annunziar tar l'assicuranza d'invaliditad	x / medis	

¹ I dat situaziuns, nua che persunas s'annunzian sezzas tar las vischnancas e nua che la collavuraziun dal servetsch social n'è betg necessaria, perquai che la dumonda / il problem è simpel.

Illustraziun 4: Repartiziun da las incumbensas tranter ils servetschs socials e las vischnancas
(CR nr. 423 dals 30 da mars 2004)

Da princip vala la repartiziun anc adina. En consequenza da midadas da lescha n'existan intginas incumbensas dentant betg pli (p.ex. scuntradas da quints / rendaquints dal quartal). Tschertas incumbensas che tutgan al champ da cumpetenza da las vischnancas, vegnan ultra da quai preparadas dals servetschs socials.

5.5 Puncts da contact tranter l'agid social e terzas persunas

La coordinaziun e la collavuraziun en il sector da l'agid social personal e material cun auters systems èn puncts fitg impurtants. Il USo ha ina funcziun da coordinaziun en quest connex.

Persunas cun plirs problems complexs èn savens annunziadas tar differentas instituziuns. En il rom da la CII vegn la coordinaziun da las prestaziuns sustegnida e promovida activamain. La coordinaziun vegn garantida tras la gestiun cuminaivla dals cas, tras discussiuns a la maisa radunda, tras giudicaments ensemen cun las persunas pertutgadas e tras scleriments medicinals per il martgà da lavur. L'uffizi per la furnaziun professiunala dal chantun Grischun (UCFP), l'uffizi per industria, mastergrn e lavur dal chantun Grischun (UCIML),

l'institut d'assicuranza sociala dal Grischun (IAS), la Suva ed il USo fan part da quest servetsch. La coordinaziun vegn garantida sin plaun chantunal.

Plinavant existan per exempel puncts da contact cun las autoritads per la protecziun d'uffants e da creschids (APUC), cun las curatellas professiunalas (CProf), cun l'uffizi per l'execuziun giudiziala dal chantun Grischun (UEG), cun ils servetschs psichiatrici dal Grischun (SPGR), cun la psichiatria d'uffants e da giuvenils dal Grischun (PUG), cun l'uffizi da migraziun e da dretg civil dal chantun Grischun (UMDC) resp. cun il post spezialisà per l'integraziun u er cun il secretariat da stadi per migraziun (SEM). Quests contacts vegnan garantids resp. tgirads da la direcziun dal USo.

Il fatg ch'ils posts da cussegliaziun (senza Tavau) vegnan manads dal chantun, permetta ina collavuraziun facil cun auters uffizis. Cun il USo exista actualmain in unic post da contact. Sch'ina vischnanca surpiglia la cussegliaziun sociala dal chantun, sto la tgira da tscherts puncts da contact vegnir garantida directamain tras il servetsch social communal. Per coordinar e per administrar quests puncts da contact vegnan duvradas tschertas resursas. Quai sto vegnir resguardà en cas d'ina surdada.

5.6 Dretgs ed obligaziuns da las persunas sustegnidas

5.6.1 Basas surordinadas

La constituziun federala cuntegna differents dretgs fundamentals e diversas disposiziuns da finamiras. En il rom da l'adempliment da las incumbensas da l'agid social persunal e material ston vegnir observadas questas normas. Quai èn per exempel:

- egualitad giuridica (art. 8 Cst.)
- protecziun cunter arbitrariadad e mantegniment da la buna fai (art. 9 Cst.)
- dretg d'agid en situaziuns da basegn (art. 12 Cst.)
- protecziun da la sfera privata (art. 13 Cst.)
- libertad da domicil (art. 24 Cst.)
- garantias generalas da procedura (art. 29 Cst.)
- finamiras socialas (art. 41 Cst.)

5.6.2 Dretgs da las persunas sustegnidas

Ultra dals dretgs fundamentals e da las disposiziuns da finamiras da la constituziun federala ston vegnir observads en spezial ils suandants dretgs en il rom da l'adempliment da las incumbensas da l'agid social persunal e material (cf. A. 5.1, A. 7 da las directivas da la COSAS).

Infurmaziun: Cun organs d'agid social e cun autoritads d'agid social èn manegiads quels posts che adempleschan l'incumbensa da l'agid social persunal e material.

Capacitad giuridica ed abilitad d'agir

Il fatg ch'ina persuna retira agid social na restrenscha betg sia capacitad giuridica e sia abilitad d'agir tenor il dretg civil. En spezial po ella anc adina far contracts, scriver in testament u manar process. Il sustegn n'ha naginas consequenzas per l'execuziun da la tgira geniturala. Ils organs d'agir social dastgan surpigliar mo lura dretgs ed obligaziuns en num da la persuna sustegnida, sch'els èn autorisads expressivamain da far quai (plainpudair).

Scumond da la snegaziun da dretg e da la retardada da dretg

Ils organs d'agir social na dastgan betg refusar expressivamain u tralaschar taciturnamain ina decisiun. Els na dastgan er betg retardar nuncommensuradamain il tractament d'ina dumonda.

Attenziun giuridica ed invista da las actas

Las personas sustegnidas han il dretg da prender invista da las actas, il dretg da vegnir orientadas, da s'exprimer e da cooperar en il rom dal scleriment da fatgs, il dretg che lur dumonda vegnia examinada e che la decisiun vegnia motivada sco er il dretg da vegnir represchentadas en in process tras in'advocata u in advocat.

Disposiziun motivada en scrit

Ils organs d'agir social communitgeschan lur decisiuns en scrit inditgond ils meds legals (art. 23 da la lescha davart la giurisdicziun administrativa [LGA; DG 370.100]). Dumondas che na vegnan betg acceptadas dal tutfatg sco er disposiziuns engrevgiantas ston vegnir motivadas. La motivaziun sto esser uschè cumplexiva che la persuna pertutgada è abla da giuditgar l'impurtanza da la disposiziun e ch'ella po – en enconuschientscha da tut las circumstanzas – eventualmain recurrer cunter questa disposiziun tar l'istanza da recurs (en il chantun Grischun per regla tar la dretgira administrativa). La disposiziun sto numnar las ponderaziuns ch'èn stadas decisivas per ils organs d'agir social e sin las qualas ils organs èn sa basads.

Agid per gidar sasez

Ils organs d'agir social èn obligads da porscher a las personas pertutgadas in tal agid, ch'ellas daventan ablas da prevegnir ad ina situaziun da miseria u da meglierar resp. da stabilisar sezzas lur situaziun.

5.6.3 Obligaziuns da las personas sustegnidas

Persunas sustegnidas han tschertas obligaziuns. Quellas resultan da las finamiras da l'agir social. Ellas sa basan en spezial sin l'idea fundamentala da prestaziun e cuntraprestaziun sco er sin il princip da subsidiarità (cf. A. 5.2 da las directivas da la COSAS).

La persuna che tschertga agid è obligada da dar tut las infurmaziuns utilas, da metter a disposiziun ils documents necessaris sco er da dar suatientscha a las cundiziuns da las autoritads socialas ch'èn colliadas cun la prestaziun da sustegn (art. 4 da la lescha chantunala da sustegn).

Obligaziun da dar infurmaziuns ed obligaziun d'annunzia

Tgi che dumonda agid social è obligà da cooperar tar l'examinaziun dals fatgs. La persuna che tschertga agid sto inditgar correctamain sias relaziuns d'entrada, da facultad e da famiglia. En spezial sto ella laschar prender invista da documents ch'èn relevants per constatar il basegn da sustegn e per calcular il budget (contracts da locaziun, rendaquints dal salari, mussaments da banca, decisiuns giudizialas e.u.v.). Ella sto confermar sias indicaziuns en scrit e vegn rendida attenta a las consequenzas en cas d'infurmaziuns faussas. Midadas da las relaziuns finanzialas e persunalas ston vegnir annunziadas immediatamain e senza intimaziun.

Reducziun da la basegnusadad (agid pretendibel a sasez)

Tgi che retira agid social sto gidar tenor sias forzas a reducir ed ad eliminar la situaziun da miseria. A reducir la basegnusadad serva en spezial il suandant:

- Tschertga e cumenzament d'ina activitad da gudogn pretendibla

Pretendibla è ina lavur ch'è adattada a la vegliadetgna, al stadi da sanadad ed a las relaziuns persunalas da la persuna basegnusa. Il medem status sco in'activitad da gudogn pretendibla ha la participaziun ad in program d'occupaziun dal segund martgà da lavur, sche quel è renconuschì dals organs d'agid social, ha in effect per il salari e permetta da cuvrir almain per part l'agen mantegnement. I po vegnir pretendi ch'ina plazza na vegnia betg mo tschertgada en la professiun oriunda, mabain er en auters champs da lavur.

- Contribuziun per l'integraziun professiunala e sociala

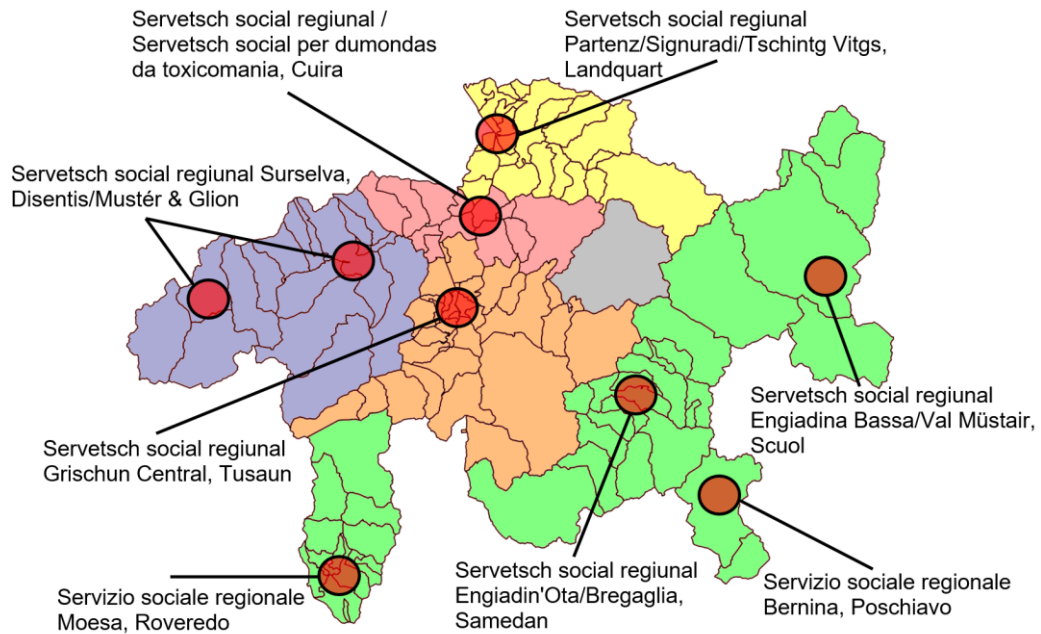
Las personas sustegnidas pon vegnir obligadas da sa participar a mesiras cunvegnetas e pretendiblas per l'integraziun professiunala e/u sociala.

- Far valair pretensiuns da terzas personas

Tirond a niz il princip da subsidiaridad han las personas sustegnidas l'obligaziun da far valair ina pretensiun giuridica sin entradas (substitutivas) (p.ex. dabuns da salari, aliments, prestaziuns d'assicuranza) sco er da ceder pajaments posteriurs da prestaziuns d'assicuranza.

5.7 Statistica

La suandanta charta mussa ils lieus sco er ils territoris da cumpetenzza dals servetschs socials dal chantun Grischun. Tavau maina in agen servetsch social communal.

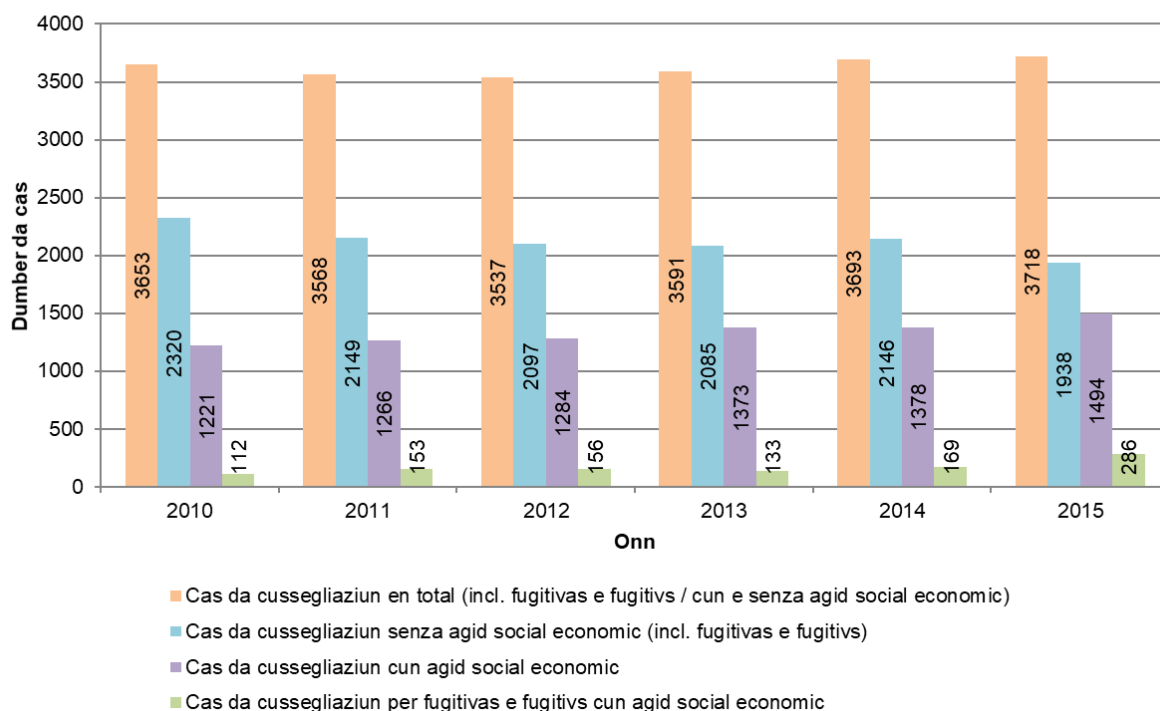


Illustraziun 5: Lieu ed intschess dals servetschs socials dal chantun Grischun (USo, 2017)

L'onn 2015 han ils servetschs socials dal chantun Grischun assistì 3718 cas (senza Tavau). 1780 cas han duvrà sustegn finanziel (48 pertschient). L'onn 2015 n'han pia 52 pertschient dals cas che han fatg diever d'agid social persunal, duvrà nagin sustegn finanziel da vart da las vischnancas.

Dumbers da cas incl. statistica d'agid social en il sector da fugitivs (FlüStat), 2010-2015, senza Tavau

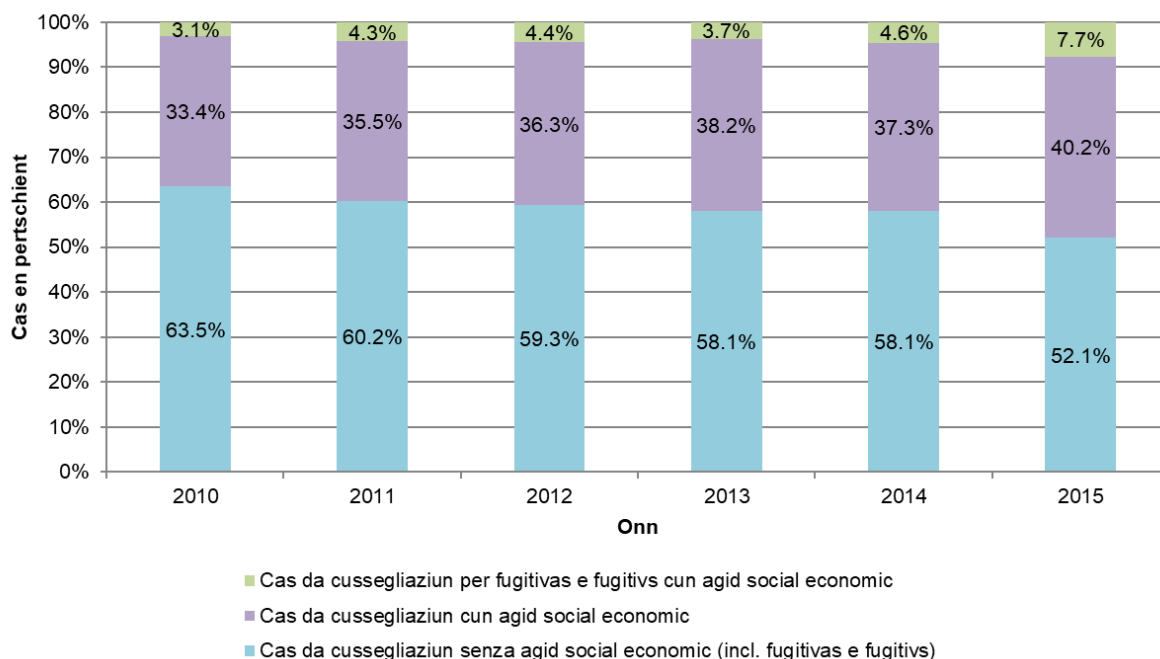
Funtaunas: Uffizi federal da statistica (UST) ed uffizi dal servetsch social chantunal dal Grischun (USo)



Illustraziun 6: Dumbers da cas dals servetschs socials dal chantun Grischun (USo, 2017)

Dumbers da cas incl. statistica d'agid social en il sector da fugitivs (FlüStat) en pertschient, 2010-2015, senza Tavau

Funtaunas: Uffizi federal da statistica (UST) ed uffizi dal servetsch social chantunal dal Grischun (USo)

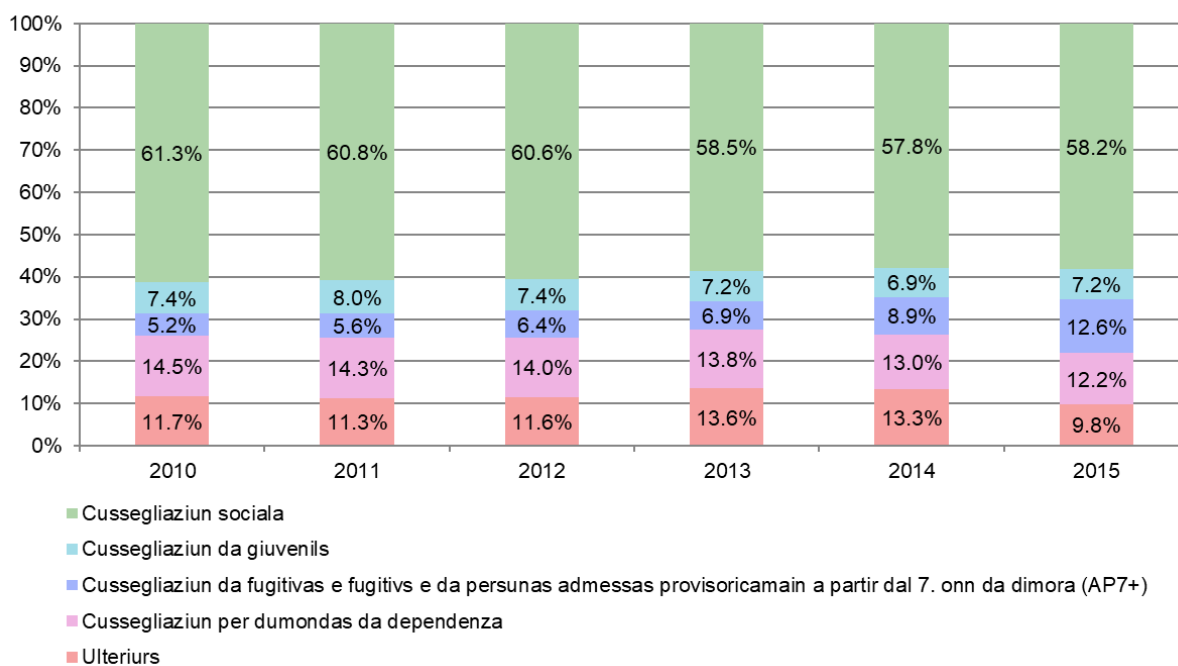


Illustraziun 7: Dumbers da cas dals servetschs socials dal chantun Grischun (USo, 2017)

La preschentaziun dal total dals cas tenor categoria da cussegliaziun mussa: Bain variescha il dumber da cas en las differentas categorias da cussegliaziun, ma tut en tut è il dumber relativamain stabil. En la cussegliaziun da fugitivas e fugitivs è il dumber da cas che dovran spezialmain blera cussegliaziun però creschì fermamain ils ultims 5 onns.

Cas da cussegliaziun en total (incl. fugitivas e fugitivs / cun e senza agid social economic) tenor categoria da cussegliaziun en pertschient, 2010-2015, senza Tavau

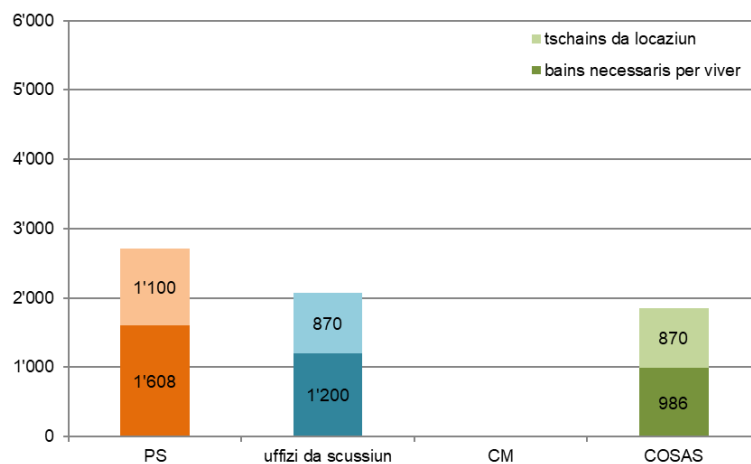
Funtauna: Uffizi dal servetsch social chantunal dal Grischun (USo)



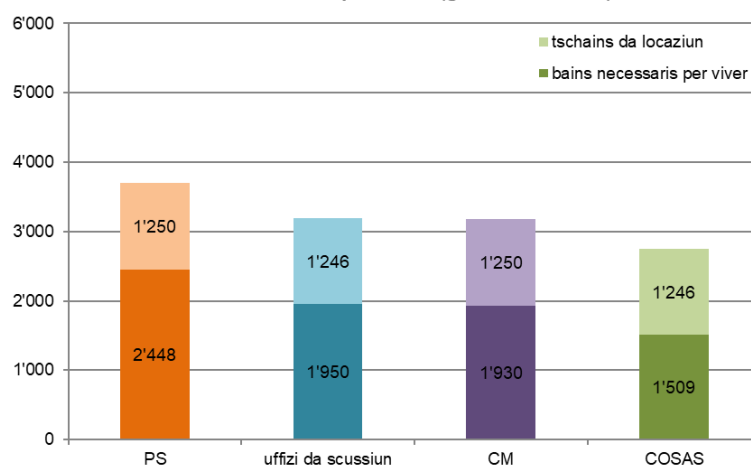
Illustraziun 8: Dumber da cas dals servetschs socials dal chantun Grischun (USo, 2017)

L'agid social è la basa dal sistem da la segirezza sociala. Correspudentamain è il minimum d'existenza tenor las directivas da la COSAS adina il minimum il pli bass cumpareglià cun ils minimums d'existenza d'auters systems.

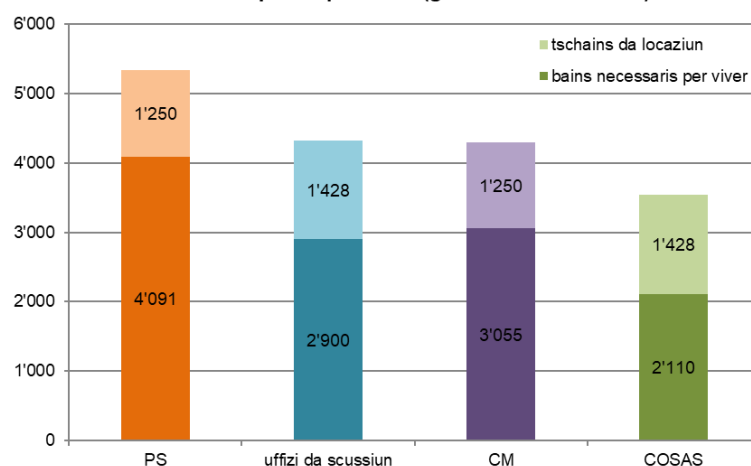
**Cumparegliaziun dals minimums d'existenza:
Chasada d'ina persuna**



**Cumparegliaziun dals minimums d'existenza:
Chasada da duas personas (genitur ed uffant)**



**Cumparegliaziun dals minimums d'existenza:
Chasada da quatter personas (geniturs e dus uffants)**



Bains necessaris per viver tenor l'uffizi da scussiun: Calculaziun cun uffants sur 10 onns

Tschains da locaziun tenor l'uffizi da scussiun e tenor la COSAS (supposiziun): Median da la statistica d'agid social 2015 (uffizi federal da statistica [UST], 2016)

Illustraziun 9: Cumparegliaziun dals minimums d'existenza (USo, 2017)

6 Surpigliada da l'agid social personal / da la cussegliaziun sociala dal chantun

6.1 Entrar en contact ad ura

Avais Vus interess da surpigliar dal chantun il champ d'incumbensas da l'agid social personal resp. da la cussegliaziun sociala? Ans contactai per plaschair ad ura. Nus pudain metter a disposiziun infurmaziuns detagliadas (davart il volumen da personal, davart ils dumbers da cas), per che Vus possias examinar minuziusamain, sch'i vegniss en dumonda per Vus da surpigliar la cussegliaziun sociala. Sche Vus ans contactais ad ura, èsi pussaivel d'analisar cuminaivlamain la situaziun e da planisar conscienziusamain in'eventuala surdada.

6.2 Glista da controlla

La glista da controlla fixescha las cundiziuns generalas per las vischnancas per surpigliar la cussegliaziun sociala. Ella mussa ils puncts che las vischnancas ston sclerir resp. resguardar avant la surpigliada. La finamira è quella da garantir che la surdada haja lieu en moda correcta e cun responsabladad. Per las clientas ed ils clients per tutgads sco er per las collavuraturas ed ils collavuratur dals servetschs socials dal chantun duai la surdada vegnir realisada cun quità.

Termins

Sch'ina vischnanca vul surpigliar l'agid social personal, sto ella infurmar il DES almain 2 onns avant la surpigliada dal servetsch social. Il transferiment dals servetschs socials a la vischnanca vegn fatg mintgamai per la fin da l'onn (art. 6 al. 2 da la lescha davart l'agid social).

La desditga da la vischnanca è lianta. Il termin da 2 onns duai garantir ch'ins possa prender ad ura mesiras personalas ed organisatoricas. Perquai èsi necessari che la vischnanca fetschia – gia avant la desditga – ponderaziuns fundamentalas davart la furniziun da las prestaziuns, davart il personal sco er davart l'organisaziun e davart la finanziaziun.

Prestaziuns da la cussegliaziun sociala

Las prestaziuns dals servetschs socials n'èn betg limitadas a personas che dovran agid social material. L'onn 2015 han 52 pertschient da las clientas e dals clients survegnì en il chantun Grischun (senza Tavau) ina cussegliaziun dals servetschs socials dal chantun, senza che las vischnancas avessan silsunter stuì prestar agid social material. Las prestaziuns da l'agid social personal cumpiglian tranter auter la cussegliaziun sociala, l'intervenziun en cas da crisa, l'integraziun professiunala, la segirada dal spazi d'abitar, la cussegliaziun per fugitivas e fugitivs, l'agid per personas dependentas, la cussegliaziun da giuvenils, la cussegliaziun d'educaziun, la cussegliaziun da pèrs u la garanzia finanziaria da l'existenza (cf. chapitel 5.2 "Agid social personal / cussegliaziun sociala" sco er catalog da prestaziuns en l'aggiunta 1). Tut questas prestaziuns ston vegnir surpigliadas e garantidas da las vischnancas.

Persunal

Per las prestaziuns da cussegliaziun dovri persunal cun qualificaziuns en lavur sociala sco er cun vastas enconuschientschas spezializadas (cf. catalog da prestaziuns en l'agiunta 1). Tenor l'art. 5 al. 2 da la lescha davart l'agid social ston ils servetschs socials ademplir lur incumbensas tras persunal spezialisà scolà.

Organisaziun e finanziaziun

Per l'organisaziun dals servetschs socials en las regions, sur pliras vischnancas u per la collavuraziun cun organisaziuns dovri ina clera fixaziun da la finanziaziun, da las competenzas e da las autorisaziuns. I sto er vegnir resguardà che uniuns d'interess e cooperaziuns tranter las vischnancas pon restrenscher la competenzaza da decider e l'abilitad da decider da la singula vischnanca. Questas dumondas ston perquai vegnir scleridas avant la surdada.

En il chantun Grischun è la spartiziun da la cussegliaziun sociala e da l'agid social francada dapi l'onn 1857 en l'urden poveril dal chantun Grischun e vegnida confermada en la lescha da providiment da l'onn 1920. Questa spartiziun è sa cumprovada er ord vista economica ed ord vista da la politica sociala e regionala. A las vischnancas che vulan surpigliar dal chantun l'incumbensa da la cussegliaziun sociala recumonda l'uffizi dal servetsch social da mantegnair ina separaziun organisatorica da questa incumbensa.

La lescha da vischnancas dal chantun Grischun (DG 175.050) è vegnida revedida totalmain. Ella precise-scha las pretensiuns en cas d'ina collavuraziun intercommunala. Per la collavuraziun dovri ina basa giuridica tranter las vischnancas. Il cussegl grond ha deliberà la revisiun ils 17 d'october 2017. La nova lescha da vischnancas entra previsiblmain en vigur il 1. da fanadur 2018.

Surpigliada definitiva

La surpigliada da la cussegliaziun sociala ha tranter auter consequenzas per il plan da piazzas, per l'infrastructura, per il preventiv e.u.v. da la vischnanca e dal chantun. Da vart dal chantun dovri perquai in conclus da la regenza. Quel sto esser avant maun avant il cumenzament dal process da budgetaziun per l'onn suenter la surdada. Il chantun po desister da l'adempliment da la cussegliaziun sociala resp. surdar questa incumbensa ad ina vischnanca mo, sche la vischnanca surpiglia tut las incumbensas. Quai sto vegnir preschentà en las basas d'execuziun da la vischnanca. En quellas preschenta la vischnanca tranter auter ils suandants puncts: organisaziun da la cussegliaziun sociala, plan da piazzas resp. volumen da piazzas planisà, eventuala surpigliada da persunal u d'infrastructura dal chantun e.u.v. Las basas d'execuziun ston vegnir inoltradas da la vischnanca al USo fin la fin d'avust da l'onn suenter la desditga, perquai ch'il USo sto controllar ils documents e preparar il conclus da la regenza. Per ch'ins haja temp 1 onn per far las midadas da persunal e d'infrastructura, duai la regenza prender ina decisiun lianta fin la fin da l'onn.

Communicaziun

Las clientas ed ils clients pertutgads, er quellas e quels che na dovran nagin agid social material, ston vegnir infurmads a temp util davart la midada da la competenzaza sco er davart la nova persona da contact.

En quest connex stoi er vegnir resguardà ch'il servetsch social dal chantun possia surdar las infurmaziuns necessarias al nov post cumpetent. La premissa per quai è il consentiment da las clientas e dals clients.

Funtaunas

Recess dal cussegl grond dal Grischun per la votaziun chantunala dal pievel dals 7 da december 1986,

I. Midada da l'art. 28 al. 1, da l'art. 40 al. 3 e stritgada da l'art. 43 da la constituziun chantunala (nova regulaziun da las cumpetenzas en il sectur da l'agid social public), II. Lescha davart l'agid social public en il chantun Grischun (lescha davart l'agid social), p. 3-5.

Missiva da la regenza al cussegl grond, carnet nr. 7 / 2013-2014, *Refurma da la gulivaziun da finanzas en il chantun Grischun (refurma da la GF)*, p. 211-529.

Missiva da la regenza al cussegl grond, carnet nr. 7 / 1985-86, *Relasch d'ina lescha davart l'agid social public en il chantun Grischun*, p. 555-583.

Protocol dal cussegl grond, sessiun da december 2013, 3 / 2013/2014, sessiun dals 2 da december 2013 fin ils 5 da december 2013, p. 293-577.

Uffizi federal da statistica (UST). (2016). *Evaluaziuns da standard da la statistica d'agid social 2015 dal chantun Grischun*. Neuchâtel: autur

UST. (2013). *Evaluaziuns da standard da la statistica d'agid social 2012 dal chantun Grischun*. Neuchâtel: autur

UST e secretariat da stadi per migraziun (SEM). (2016). *Evaluaziuns da standard da la statistica d'agid social en il sectur da fugitivs 2015 dal chantun Grischun*. Neuchâtel: UST.

UST ed uffizi federal da migraziun (UFM). (2013). *Evaluaziuns da standard da la statistica d'agid social en il sectur da fugitivs 2012 dal chantun Grischun*. Neuchâtel: UST.

Agiunta 1: Agid social persunal / cussegliaziun sociala – catalog da prestaziuns

1 Cumpetenzas professiunalas necessarias

Cumpetenzas professiunalas	Diplom d'ina scola auta spezialisada en lavur sociala u scolaziun cumparegliabla
Basas	<ul style="list-style-type: none">• Lescha federala davart la cumpetenzas per il sustegn da persunas basegnusas (lescha federala da sustegn, LFS; CS 851.1).• Lescha davart l'agid social public en il chantun Grischun (lescha davart l'agid social; DG 546.100).• Lescha davart il sustegn da persunas basegnusas (lescha chantunala da sustegn; DG 546.250).• Ordinaziun executiva tar la lescha chantunala da sustegn (DG 546.260).• Disposiziuns executivas tar la lescha chantunala da sustegn (DEtLS; DG 546.270).• Directivas da la conferenza svizra da l'agid social (directivas da la COSAS).• Conclus da la regenza (CR) dal chantun Grischun dals 30 da mars 2004, protocol nr. 423, <i>Repartiziun da las incumbensas tranter ils servetschs socials regiunals e las vischnancas</i>.

2 Cussegliaziun sociala – basas

2.1 Cussegliaziun psicosociala (betg terapeutica)

Definiziun / finamira	<p>La cussegliaziun psicosociala è in'activitad preventiva ed accompagnanta. Ella promova las clientas ed ils clients cun discurs intenziunads e structurads sin fundament da basas da la scienza da communicaziun e da la psicologia. En il center stat il bainstar spiertal, psychic, corporal e social da las personas che tschertgan cussegl. La cussegliaziun psicosociala è la basa da mintga discurs da cussegliaziun en il sector da l'agid social persunal.</p> <p>Finamira: Las clientas ed ils clients dumognan lur vita puspè senza sustegn ed han sviluppà cumpetenzas sco er plans d'agir per lur finamiras.</p>
Incumbensas	<ul style="list-style-type: none"> • Cussegljar umans en ina situaziun d'urgenza persunala. • Stabilir ina relaziun da cussegliaziun purtanta. • Sustegnair la clienta u il client tar l'elavuraziun da propostas da soluziun. • Integrar modas d'agir alternativas a maun da las resursas da la clienta u dal client. • Accompagnar la clienta u il client durant in process da midament. • Reflectar l'agen agir e l'agen cumportament en il process da cussegliaziun. • Promover e sustegnair l'integraziun sociala.
Cumpetenza professiunala	Furmaziun supplementara en il sector da discurs guidads (p.ex. metoda orientada a la soluziun)
Basas	<ul style="list-style-type: none"> • Teorias e metodos dals secturs communicaziun, psicologia e discurs guidads. • Codex da professiun lavur sociala – AvenirSocial.
Exempel	<p>Situaziun da partenza</p> <p>Signur M ha 55 onns e viva sulet. Dapi 30 onns lavura el sco forza da lavur auxiliara en in manaschi da producziun. L'atmosfera en la firma n'è strusch supportabla per signur M. Signur M tschertgass gugent ina nova piazza da lavur, crai però d'avair naginas schanzas sin il martgà da lavur. Da lavurar ulteriurs 10 onns en il medem manaschi al fa temma ed al frustrescha. Signur M s'isolescha adina pli fitg e va mo darar tranter la glieud.</p> <p>Intervenziun</p> <p>Igl è difficil da stabilir ina relaziun da cussegliaziun positiva. Signur M è fitg disfidus e refusant. Suenter plirs discurs gartegi d'analisar pli detagliadamain la situaziun e d'elavurar giavischs cuminaivels sco er finamiras.</p> <p>Signur M na sa senta betg dumandà e stimà en sia lavur. I sa mussa er che signur M na sa nutrescha betg bain e ch'el ha memia pauc moviment. Cuminaivlamain vegnan elavurads differents pass e scuvridas resursas persunalas. Per exempel ha signur M sco anteriur serrer da maschinas abilitads manualas che pudessan esser interessantas per il patrun. Signur M vul discutir quai cun ses superieur. Ultra da quai è signur M s'annunzià tar l'uniun da gimnastica d'umens locala per sa mover dapli. Ils discurs cun il SSoR han lieu mintga mais. Tractà vegn l'ulteriur process da meglieraziun.</p> <p>Resultat</p> <p>A signur M èsi gartegià da midar ses cumportament. Pervia da las experientschas positivas è creschida sia confidenza en sasez ed el po empruvar da prender per mauns incumbensas pli grondas. Grazia a quests pass è s'augmentada fermamain la qualidad</p>

	da viver. Durant la fasa d'intervenziun è vegnì impundì bler temp, suenter è quai sa reduci fermamain.
--	--

2.2 Entretschament e collavuraziun

Definiziun / finamira	<p>La rait da la segirezza sociala en Svizra è spessa. Igl è mo pussaivel d'impunder ils meds per las prestaziuns da sustegn en moda efficazia, sche posts da cussegliazion, assicuranzas, uffizis ed (auters) furniturs da prestaziuns collavuran bain in cun l'auter. En quest connex vegnan coordinads servetschs u sclerids conflicts.</p> <p>Finamira: Las clientas ed ils clients survegnan svelt il sustegn adequat e necessari per schliar lur problems.</p>
Incumbensas	<ul style="list-style-type: none"> • Collavuraziun cun terzas personas: CII, CProf ed APUC, auters posts spezialisads sco PUG, Pro infirmis, Pro senectute, KJBE, Crusch cotschna dal Grischun, Caritas, SPS, SPGR, firmas socialas, programs d'engaschament e.u.v. • Intermediaziun e mediaziun tar conflicts cun terzas personas (p.ex. patruna u patrun, locatura u locatur). • Triascha ed ulteriura intermediaziun ad auters posts.
Cumpetenzza professiunala	-
Basas	<ul style="list-style-type: none"> • Basas legalas sco dretg da locaziun, dretg da lavur, dretg d'assicuranza sociala.
Exempel	<p>Situaziun da partenza</p> <p>Signur S è in cuschinier da 54 onns. El è dischoccupà e vegn – cunquai ch'el na survegn betg pli l'indemnisaziun da dischoccupaziun suenter dus onns da tschertga d'ina piazza da lavur – tar il SSoR, perquai ch'ils meds finansials al mancan. Suenter avair consultà il CIL vegn fatg in plan d'acziun che prevesa puspè in engaschament en il program da la GastroKantine. I suondan practicums en cuschinas regularas. La coordinaziun da l'integrasiun en il mund da lavur vegn fatga da la Rait sociala – il post spezialisà per l'integrasiun en il mund da lavur da la crusch cotschna dal Grischun. La Rait sociala sustegna – per incumbensa dal USO e da las vischnancas – personas, che han il dretg da survegnir agid social, tar l'integrasiun professiunala en il mund da lavur u tar l'integrasiun sociala tras activitads praticas.</p> <p>Suenter il cumenzament d'in praticum en l'ospital chala il client cun sia lavur. El na cumpara betg pli en il program. En il discurs da cussegliazion sa mussa che l'abitaziun da signur S è – pervia da sia malsogna psichica – en in stadi malordinà. Il locatur ha l'emprim admonì signur S ed alura desditg l'abitaziun. Emissiuns d'odur e donnas en l'abitaziun èn stads ils motivs. Ord vargugna na sa il client betg contractar persunalmain cun il locatur.</p> <p>Intervenziun</p> <p>I èn vegnidus fatgas ina inspeziun da l'abitaziun e tractativas cun il locatur. Quel annullescha la desditga. Il SSoR organisescha e coordinescha percurter ch'i vegn fatg urden en l'abitaziun e ch'ella vegn nettegiada. Pervia da ses problems è il client en in nausch stadi psichic e po gidar u po liquidar mo per part lavurs entaifer in temp util. I n'è betg l'emprima abitaziun da signur S ch'è en in tal stadi. La APUC vegn integrada per impedir cun in'assistenza ina nova decadenza. Il SSoR persvada il client dad ir tar in psichiater ed organisescha ch'el possia cuntinuar cun l'integrasiun en la piazza da lavur e cun ses praticum. En cunvegnientscha cun il client sclerescha il SSoR la situaziun tar la Rait sociala. Plinavant motivescha il SSoR il client da puspè cumenzar cun il process</p>

	<p>d'integraziun en la piazza da lavur per elavurar en moda positiva sia vargugna e sias temmas da disdir.</p> <p>Resultat</p> <p>Il client po restar en sia abitaziun e na perda betg ses sottetg. Grazia al recumenzament dal program d'engaschament creschan las schanzas en l'emprim martgà da lavur. Grazia al tractament tar il psichiater emprenda signur S a midar ses cumportament ed a far frunt a la decadenza da sia abitaziun.</p>
--	--

2.3 Intervenziun en cas da crisa

Definiziun / finamira	<p>Ina crisa è ina situaziun acuta d'in tschert temp che stat en in connex cun eveniments impurtants u cun midadas da las circumstanzas da vita d'ina persuna. En ina crisa n'èsi savens betg pli pussaivel da schliar problems ord atgna forza. L'intervenziun en cas da crisa sustegna a curta durada a schliar problems.</p> <p>Finamira: Chaschunar svelt ina distgargia psichica, cognitiva ed emoziunala e garantir segirezza per las persunas pertutgadas e per lur conturns. En quest connex stattan las resursas da la persuna en il center.</p>
Incumbensas	<ul style="list-style-type: none"> Intervenziun da curta durada ch'è focussada sin la crisa per dumagnar la situaziun acuta en cas d'ina periclitaziun da sasez u d'autras persunas, d'in mortori, da l'esser senza dachasa, d'in accident, d'ina malsogna acuta e.u.v.
Cumpetenzza professiunala	<p>Cumpetenzas d'interdependenza</p> <p>Furmaziun supplementara en il sector da l'intervenziun en cas da crisa</p>
Basas	-
Exempels	<p>Situaziun da partenza</p> <p>Dunna G ha 28 onns ed è psichicamain malsauna. Dapi in onn e mez è ella en cussegliaziun tar il SSoR. Las diarias da la AD èn consumadas, dunna G na survegn betg pli l'indemnisaziun da dischoccupaziun. L'emprima finamira è quella da chattar ina lavur. Pervia da quai sa chatta dunna G en in program d'engaschament. Las anteriuras plazzas da lavur ha ella pers, savens pervia da dispitas a la piazza da lavur, oravant cun superiors. Actualmain datti ina cuntraversa cun la persuna superiura tar il program d'engaschament. A chaschun dal termin da cussegliaziun mesemna suentermezdi a las 16.00 cumenza dunna G a cridar e di ch'ella na possa betg pli supportar quai, ch'i bastia ussa, ch'ella veglia metter ina fin a tut quai. Ella haja temma dad ir, perquai ch'ella na sappia tge ch'i capitia alura.</p> <p>Intervenziun</p> <p>La lavurera sociala gida. Cler èsi che dunna G ha adina puspè l'intenziun da far suicidi. Gia avant 4 onns ha ella empruvà da far suicidi. Dumondas pli precisas mussan che dunna G ha ina idea fitg concreta dal proceder. Ella infurmass geniturs ed amis ch'ella veglia ir per ils proxims trais dis a Milaun ad in'exposiziun. Uschia possa ella prender cumià e procurar che nagin na sa fetschia quitads, sch'ella serria giu ses telefonin.</p> <p>La lavurera sociala giuditgescha la periclitaziun sco reala e gronda. Dunna G na po betg empermetter da na sa far nagut fin il proxim mezdi. La persuna cusseglianta na po betg responsar per sasezza e per dunna G da na far nagut. Ella communitgescha la</p>

decisiun a dunna G. La persuna cussegliaanta contactescha il psichiater tractant, descriva la situaziun, dunna G taidla il discurs. I dat duas pussaivladads: dunna G va facultativamain en la staziun serrada dal Waldhaus u il psichiater procura per in plazzament per motivs da provediment. Dunna G vegniss alura, sche necessari er cun sustegn da la polizia, accompagnada en il Waldhaus. Dunna G sa decida per in plazzament facultativ. La persuna da cussegliaziun l'accompogna a la clinica.

Resultat

La crisa è vegnida dumagnada. Durant il segiurn en la clinica vegn puspè reprimida la relaziun da cussegliaziun. Ils discurs da cussegliaziun tractan la sortida da la clinica. Per quai dovri oravant tut in discurs da scleriment cun la persuna superiura dal program d'engaschament. Per ina integraziun professiunala persistenta èsi inevitabel da rumper il muster vertent (conflict → interrupziun → collaps psychic) e da planisar cun in'experientscha positiva ulteriurs pass da midament.

3 Integraziun professiunala

Definiziun / finamira	<p>En il rom da l'integraziun professiunala da persunas dischoccupadas u da persunas che pateschan d'in disturbi da la sanadad vegn registrada la situaziun da vita da las persunas dischoccupadas e vegnan concepids process d'integraziun en la professiun cun las persunas pertutgadas.</p> <p>Finamira: Las persunas pertutgadas chattan ina piazza da lavur che segirescha lur existenza e tegnan quella.</p>
Incumbensas	<ul style="list-style-type: none"> • Cussegliar e sustegnair tar l'integraziun en il martgà da lavur. • Intermediar plazzas da lavur e programs d'occupaziun. • CII.
Cumpetenz professiunala	-
Basas	-
Exempel	<p>Situaziun da partenza</p> <p>Signur H viva dapi passa 20 onns en Svizra e lavura sco lavurant nunqualifitgà adina en la medema firma. Pervia da mancanza d'incumbensas vegn signur H relaschà e retira durant 24 mais diarias AD (termin general). Signur H s'annunzia per plazzas ed absolvescha differents programs d'occupaziun dal UCIML. Durant il termin general current na chatta el nagina piazza da lavur. Suenter che ses termin general è scadì, s'annunzia el tar il SSoR per segirar ils bains necessaris per viver da sia famiglia da quatter persunas.</p> <p>Il SSoR inoltrescha a la vischnanca da domicil da signur H la dumonda per sustegn da dretg public (dumonda d'agid social). La vischnanca paja l'agid social a signur H. La vischnanca da domicil decretescha che signur H stoppia sa stentar vinavant activamain da chattar ina piazza da lavur. Il SSoR al sustegna latiers.</p> <p>Intervenziun</p> <p>Il lavurer social dal SSoR determinescha ensemen cun signur H ils suandants pass:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Actualisar il curs da vita ed ils documents d'annunzia. • Discurs mensils, agid per scriver brevs d'annunzia e gieus da rolla per annunzias telefonicas. • Per che signur H restia intermediabel dumonda il lavurer social ensemen cun signur H in program d'occupaziun en la vischnanca da domicil. Quest program vegn permess. • Mintga trais fin quatter mais ha lieu in discurs tranter signur H, represchentants dal program d'occupaziun ed il lavurer social. <p>Resultat</p> <p>Cun agid dal SSoR resta signur H intermediabel per lavurs pajadas, e quai grazia al program d'occupaziun. Grazia a meglras annunzias s'augmentan las schanzas per in engaschament.</p>

4 Segirar il spazi d'abitar

Definiziun / finamira	<p>Sch'i dat dispitas da locaziun u conflicts tranter locatarias e locataris, sche la perdita da l'abitaziun smanatscha, sch'intgin ha pers ses sottetg e sch'il spazi d'abitar è memia char, survegnan questas persunas cussegliaziun e sustegn.</p> <p>Finamira: Spazi d'abitar favuraivel per las clientas ed ils clients resta mantegnì ed en cas da la perdita dal sottetg ha lieu ina intermediaziun en in alloschi d'urgenza correspondent.</p>
Incumbensas	<ul style="list-style-type: none"> • Mantegnair spazi d'abitar favuraivel per las clientas ed ils clients. • Promover la cumpetenzza d'abitar. • Intermediar en cas da conflicts cun las locaturas ed ils locaturs u cun las vischinas ed ils vischins. • Intermediar a posts da mediaziun. • Intermediar alloschis d'urgenza. • Dar sustegn per pajar la cauziun dal tschains da locaziun.
Cumpetenzza professionala	Enconuschientschas pli profundas dal dretg da locaziun
Basas	<ul style="list-style-type: none"> • Lescha federala davart la cumplettaziun dal cudesch civil svizzer (tschintgavla part: dretg d'obligaziuns) (DO; CS 220), otgavel titel: La locaziun.
Exempel	<p>Situaziun da partenza</p> <p>Dunna B è ina mamma ch'educhescha suletta ses dus uffants da 13 e da 15 onns. Per pudair finanziar ils bains necessaris per viver lavura ella regularmain. Durant quest temp èn ils uffants savens sulets a chasa e na vegnan betg survegliads. Ils dus giuvenils fan tenor l'avis dals vischins pli vegls da dunna B fitg blera canera ed èn impertinents. Ils vischins han gia reclamà pliras giadas tar l'administraziun. Quella smanatscha dunna B cun la desditga. Dunna B è surpraisa da la brev da l'administraziun e tementada; ella sa drizza al SSoR.</p> <p>Intervenziun</p> <p>Il lavurer social infurmescha dunna B davart la situaziun giuridica. La soluziun consensuala cun las partidas pertutgadas stat en il center. Per quest motiv integrescha il lavurer social ils dus giuvenils en la cussegliaziun. Suentar la cussegliaziun èn ils giuvenils conscients da las difficultads ch'els chaschunan per la famiglia cun lur cumportament. En il discurs sa tracta da chattar soluziuns. La famiglia vuless far in pass vers ils vischins e meglierar la relaziun. Cun in apero da Nadal, organisà dals dus giuvenils, fa la famiglia l'emprim pass.</p> <p>Resultat</p> <p>La famiglia po tegnair l'abitaziun. Grazia a l'integratiun dals dus giuvenils han pudì vegnir rinforzads e meglierads la coesiun en la famiglia ed il contact cun ils vischins.</p>

5 Relaziun e persunalitad

5.1 Cussegliaziun da pèrs e da relaziun

Definiziun	La cussegliaziun da pèrs e da relaziun porscha infurmaziuns e cussegliaziun tar dumondas dal partenadi, da la lètg e da la famiglia.
Incumbensas	<ul style="list-style-type: none">• Cussegliaziun en cas da separaziun e da divorzi.• Cussegliaziun en situaziuns da crisa e da conflict.
Cumpetenz professiunala	CAS mediaziun u scolaziun cumparegliabla
Basas	<ul style="list-style-type: none">• Cudesch civil svizzer (CCS; CS 210), segunda part: Il dretg da famiglia.
Exempel	<p>Situaziun da partenza</p> <p>Dunna G è maridada dapi passa 10 onns ed ha cun ses conjugal dus uffants cuminaivels da 7 e da 9 onns. La lètg è fitg engrevgiada pervia da las restricziuns psichicas da dunna G, pervia da las difficultads professiunalas dal conjugal, pervia da problems finanziaels e pervia da problems da scola dals uffants. Cun agid dal SSoR vul dunna G tschertgar soluziuns per sai e per ses uffants. In punct impurtant èn ils problems finanziaels, perquai che dunna G e signur G n'han nagina survista da las finanzas da la famiglia. Dunna G vuless tegnair ensemen la famiglia e schliar ils problems.</p> <p>Intervenziun</p> <p>La lavurera sociala dal SSoR prenda per mauns ils suandants pass:</p> <ul style="list-style-type: none">• Emprim discurs cun dunna G davart il partenadi, davart dumondas da l'educaziun e davart las finanzas. Per il segund discurs fa dunna G in preventiv actual e fa urden cun ils quints nunpajads. Ella sclerescha er, sch'il conjugal è pront da schliar ils problems da lètg cun agid extern.• En ils discurs successivs elavura la lavurera sociala cun dunna G e cun ses conjugal in preventiv realistic e tracta il pajament dals quints nunpajads. Ella motivescha ils conjugals G da consultar in post da cussegliaziun da lètgs e da pèrs per schliar ils problems ch'els han sco pèr. <p>Ultra da la cussegliaziun da pèrs giavischan ils conjugals da discutir ils problems d'educaziun en la cussegliaziun cun la lavurera sociala e da tschertgar soluziuns ensemen cun ils uffants. Per quest intent datti sis discurs en in interval da duas emnas. Durant ils proxims 12 mais gida la lavurera sociala la famiglia da far ina repartiziun da las finanzas, da far in preventiv sco e da pajar ad ura ils quints.</p> <p>Resultat</p> <p>Cun agid dal SSoR sa calma la situaziun finanziaela da la famiglia G. En la cussegliaziun da pèrs tractan ils conjugals lur problems e prendan per mauns ensemen cun il SSoR las dumondas da l'educaziun.</p>

5.2 Cussegliaziun d'educaziun

Definiziun / finamira	<p>Igl è l'incumbensa da la cussegliaziun d'educaziun da sustegnair il svilup d'uffants e da giuvenils en lur famiglias e da promover l'abiltad educativa da tuts dus geniturs u d'in genitur.</p> <p>Finamira: Las persunas responsablas per l'educaziun ed ils uffants pon percepir e numnar lur basegns. Els elavuran cuminaivlamain soluziuns per lur sfidas e per lur problems en il mintgadi.</p>
Incumbensas	<ul style="list-style-type: none"> • Cussegliaziun da geniturs en connex cun dumondas e problems relevants per uffants e per giuvenils. • Cussegliaziun d'educaziun.
Cumpetenz professiunala	-
Basas	<ul style="list-style-type: none"> • Cudesch civil svizzer (CCS; CS 210), segunda part: Il dretg da famiglia
Exempel	<p>Situaziun da partenza</p> <p>Dunna M è ina mamma ch'educhescha suletta sias duas figlias da 5 e da 6 onns. Adina puspè vegnan ils uffants memia tard, maltarschinads e stanchels en scolina. La mamma è surdumandada cun l'educaziun.</p> <p>Ensemen cun la mamma fa la lavurera sociala ina glista dals problems ils pli impurtants. La saira na veglian ils uffants betg ir a letg e fan bler dispita. L'ina figlia refusa per exempel da lavar ils chavels. La mamma arriva mo cun gronda fadia e cun sforz da la persvader d'obedir.</p> <p>Intervenziun</p> <p>Durant il discurs sa mussi che las figlias decidan memia bler en questa constellaziun da famiglia. La consequenza da quai è uffants senza orientaziun ed ina mamma persa. Rinforzar la mamma ha emprima prioritad. Per quest intent vegn installà in accumpagnament pedagogic-social da famiglia. Cun sustegn da l'accumpagnadra da famiglia emprenda la mamma da metter cunfins a sias figlias. Ellas fan emprovas cun rituals da saira cun cleras structuras ed evalueschan alura tals cuminaivlamain. Ellas sviluppan glistas da controlla per l'igiene dal corp sco far la duscha, lavar ils chavels, lavar ils dents u midar vestgadira. Maletgs e simbols gidan ils uffants a chapir quests rituals e las glistas da controlla. L'accumpagnadra da famiglia exercitescha ils andaments in pèr giadas ensemen cun la mamma ed ils uffants e sustegna la mamma sche necessari. Pli tard als fa la mamma sezza.</p> <p>Resultat</p> <p>La mamma sa cumporta endretg, sch'ils uffants mussan in cumportament problematic. Ils uffants san tge che vala e respectan pli e pli las reglas. Els vegnan recreads, cultivads ed ad ura en scolina.</p>

5.3 Cussegliaziun da giuvenils

Definiziun / finamira	<p>La cussegliaziun da giuvenils sustegna giuvenils en connex cun dumondas specificas per persunas giuvnas p.ex. en cas da problems en la scolaziun, difficultads en la convivenza cun ils geniturs e sclerescha dumondas finanzialas. Ils giuvenils vegnan sustegnids en la tschertga da soluziuns.</p> <p>Finamira: Ils giuvenils chattan ina via acceptabla per dumagnar lur situaziun da vita persunala e sociala, per cumenzar ina scolaziun professiunala e la finala per concepì autonomamain lur vita.</p>
Incumbensas	<ul style="list-style-type: none"> • Cussegliaziun, accompagnament e sustegn da giuvenils. • Cussegliaziun ed accompagnament da giuvenils che han smess la scola u l'emprendissadi.
Cumpetenz professiunala	-
Basas	<ul style="list-style-type: none"> • Cudesch civil svizzer (CCS; CS 210), segunda part: Il dretg da famiglia
Exempel	<p>Situaziun da partenza</p> <p>Signur B ha 18 onns ed absolve in emprendissadi professiunal. El abita a chasa tar sia mamma ch'è educatura suletta. El ha pauc contact cun il bab. La mamma ha gronds problems psichics ed igl è fitg difficil da viver ensemen cun ella. La mamma bitta il figl adina puspè or da l'abitaziun, al serra ora, smanatscha da metter maun vi da sasezza, è si durant tut la notg e fa canera. Signur B è engrevgià fermamain. Sias prestaziuns en il manaschi d'emprendissadi ed en la scola professiunala pateschan, las notas daventan pli nauschas. Sin recumandaziun da ses manaschi d'emprendissadi sa drizza signur B a la cussegliaziun da giuvenils. La finamira è quella da chattar ina via per ch'el possa terminar cun success ses emprendissadi. Il minimum d'existenza da signur B è segirà grazia al salari d'empredist, a la renta per uffants, a la AI, als supplements da scolaziun ed al PAA. Ina part da questas contribuziuns vegn pajada directamain a sia mamma.</p> <p>Intervenziun</p> <p>La lavurera sociala maina regularmain discurs cun signur B. Ultra da quai contactescha ella ils conturns (mamma, manaschi d'emprendissadi) da signur B. Soluziuns d'abitar alternativas èn impurtantas. Per quest intent vegn fatga ina inspeziun cuminaivla da la chasa d'empredistas e d'empredists ed i han lieu discurs cun la persuna responsabla. La lavurera sociala gida signur B a far valair ses dretgs finanzials. Per quest intent contactescha ella ils posts pajants per che tut las entradas gajan a signur B e betg pli a la mamma. Signur B è perencletg che la lavurera sociala administrescha las finanzas. Ella gida er el dad ir enturn bain cun ses daners.</p> <p>Resultat</p> <p>Signur B dispona d'atgnas entradas, parta en quellas e viva dad ellas. Durant l'emna viva el en la chasa d'empredistas e d'empredists e chatta uschia il ruas per emprender. La distanza meglierescha la relaziun cun la mamma. Sias notas daventan meglras e signur B terminescha cun success ses emprendissadi.</p>

6 Cussegliazion da fugitivas e fugitivs e da personas admessas provisoricamain a partir dal 7. onn da dimora (AP7+)

Definiziun / finamira	<p>La cussegliazion da fugitivas e fugitivs sustegna fugitivas e fugitivs e personas admessas provisoricamain che sa trategnan dapi passa 7 onns en Svizra. La finamira è quella da pussibilitar a questas personas da sa participar a la vita sociala. L'integraziun sociala (integraziun linguistica e professiunala) da fugitivas e fugitivs è ina incumbensa interdisciplinara che vegn pratigada en stretga collavuraziun cun il post spezialisà per l'integraziun (uffizi da migraziun e da dretg civil)</p> <p>Finamira: Fugitivas e fugitivs e personas admessas provisoricamain èn integrads en la societad. Els enconuschan ed acceptan las valurs socialas e las normas da la Svizra. En il mintgadi san els communitgar en ina lingua naziunala.</p>
Incumbensas	<ul style="list-style-type: none"> • Pussibilitar l'integraziun sociala. • Intermediar savida davart temas dal mintgadi (p.ex. cussegliazions collectivs en ils secturs abitar, finanzas, sanadad sco er integraziun sociala, temp liber e scola). • Cussegliazion en connex cun temas specifics da fugitivas e fugitivs sco reuniun da la famiglia, midada dal chantun. • Accomagnar ed assister fugitivas e fugitivs en cas d'ina recolonisaziun duraivla (resettlement). Fugitivas e fugitivs da resettlement èn personas singulas e famiglias che la confederaziun surpiglia directamain or dals territoris da crisa. • Cussegljar personas minorennas betg accompagnadas.
Cumpetenz professiunala	Chapientscha interculturala ed enconuschientschas da las culturas e dals pajais da derivanza
Basas	<ul style="list-style-type: none"> • Lescha federala davart las personas estras e l'integraziun (LEI; CS 142.20). • Lescha d'asil (LAsil; CS 142.31). • Program chantunal d'integraziun dal Grischun 2018-2021 (PCI II).
Exempel	<p>Situaziun da partenza Signur Y abita en il center da transit, è in fugitiv renconuschì e survegn pia asil en Svizra. El chatta in'abitaziun.</p> <p>Intervenziun Cun sustegn dal SSoR scriva el ina dumonda per sustegn public e vegn tramess dal post spezialisà per l'integraziun en in curs da tudestg. Sia dunna e ses uffants vivan a l'exteriur. Sur il SSoR inoltescha signur Y ina dumonda per la reuniun da la famiglia. Suenter ch'el ha prendi duas giadas posiziun, ha inoltrà posteriuramain differents documents ed ha laschà far in test da DNA vegn la dumonda finalmain acceptada. Il SSoR organisescha l'entrada en Svizra cun agid da l'organisaziun internaziunala per la migraziun. Signur Y tschertga in'abitaziun pli gronda, per che la famiglia possa abitar tar el. Meds da nettegiament fauss han fatg donns en l'abitaziun veglia. Il SSoR intermediatescha tranter il locatur, signur Y e l'assicuranza.</p> <p>La famiglia è arrivada en Svizra e va a star tar signur Y. Perquai ch'els possedan anc in document da legitimaziun N, vegnan la dunna ed ils uffants sustegnids financialmain da l'uffizi da migraziun. Sur il SSoR inoltescha la famiglia ina dumonda per l'integraziun da la dunna e dals uffants en il status da fugitiv da l'um. Curt suenter survegnan els er la</p>

permissiun B ed appartegnan ussa a la cumpetenza dal SSoR. Quel procura ch'ils uffants pon ir a scola e pon frequentar la maisa da mezdi, perquai ch'ils geniturs èn en in curs da lingua sur mezdi.

Dunna Y s'annunzia tar il SSoR, perquai ch'ella sa senta fitg solitaria e n'ha strusch contacts socials. Il SSoR l'annunzia tar il project "in ad in" da la crusch cotschna dal Grischun. I dat in emprim discurs tranter la persuna voluntara e dunna Y en ils biros dal SSoR.

La famiglia s'annunzia er spontanamain tar il SSoR per sclerir dumondas dal mintgadi. Durant l'emprim temp dal process da cussegliaziun dovri in translatur, pli tard mo pli per tscherts puncts.

Quest process d'integraziun dura per regla plirs onns e chaschuna blera lavur e blers custs. Il lavurer social responsabel sto duvrar fitg bleras resursas en quest connex. Uschia ha lieu en l'emprima fasa savens mintga duas emnas in discurs. Ultra da quai è la lavur administrativa fitg gronda il cumenzament, perquai che la famiglia surdat mintga brev al SSoR.

Resultat

La famiglia Y ha pudì far ils emprims pass per s'integrar en Svizra. La famiglia ha pudì s'acquistar enconuschientschas dal mintgadi ed ha stabili contacts socials. Ils uffants èn integrads en la scola populara ed ils geniturs san per tge dumondas ch'els pon sa drizzar a tgi, uschia che betg pli tut sto passar sur il SSoR. Il minimum d'existenza è segirà e la famiglia è en cas d'administrar ses preventiv.

7 Cussegliazion per dumondas da dependenza

Definiziun / finamira	<p>La cussegliazion per dumondas da dependenza sustegna personas dependentas da drogas e lur confamigliars tar tut las dumondas davart il tema da la dependenza. La dependenza è in problem complex che pertutga blers secturs da la vita. La cussegliazion per dumondas da dependenza è complessiva; ella concerna las finanzas, las relaziuns e la persunalitad sco er la lavur/l'occupaziun, la scolaziun, ina concepziun raschunaivla dal temp liber e l'alloschi.</p> <p>Finamira: Las personas pertutgadas e lur confamigliars survegnan las infurmaziuns necessarias sco er ina cussegliazion adattada e sustegn per ir enturn cun la dependenza e per chattar ina soluziun en connex cun la dependenza, per ch'ina moda da viver sche pussaivel senza problems ed autonoma possia vegnir mantegnida u puspè reacquistada.</p>
Incumbensas	<ul style="list-style-type: none"> • Infurmar e cussegljar en connex cun tut las furmas da dependenza da drogas e da manias dal cumportament. • Integrar e cussegljar ils confamigliars sco er ils geniturs dependents da drogas en quai che concerna lur abilitad educativa. • Intermediar programs da substituziun. • Intermediar ed accompagnar durant e suenter tractaments da dischintoxicaziun sco er terapias (da lunga durada). • Realisar ils programs "Manar in vehichel en in stadi d'alcoholisaziun" e "Manar in vehichel sut l'influenza da drogas". • Realisar discurs da cussegliazion en cas d'ina emprima denunzia pervia da cannabis (procura per juvenils dal Grischun).
Cumpetenzas professionala	Enconuschientschas spezialas en il sector da dependenzas
Basas	-
Exempel	<p>Situaziun da partenza</p> <p>Dunna A ha 24 onns. Ella s'annunzia pervia d'entradas mancantas e pervia d'ina problematica da heroin e da cocain. Ella vuless finir cun il consum, ma n'arriva betg da far quai senza agid.</p> <p>Intervenziun</p> <p>La lavurera sociala inoltrescha ina dumonda d'agid social. En ils discurs da cussegliazion vegni lavurà intensivamain vi da la problematica da dependenza. A dunna A gartegi adina puspè d'esser senza drogas durant curtas fasas. La dependenza è però pli ferma. I capitane delicts pervia da l'acquisiziun da las drogas. La cussegliaadra per dumondas da dependenza intermediatescha dimoras en clinics. La cussegliaadra per dumondas da dependenza annunzia a dunna A tar la Rait sociala. Dunna A po cumenzar cun in praticum en ina chasa da tgira. Il cumenzament va quai bain, fin ch'ella consumescha puspè drogas. La cussegliaadra per dumondas da dependenza inoltrescha la finala, perquai che las dischintoxicaziuns ambulantas e staziunaras na chaschunan nagin success duraivel, ina dumonda a la vischnanca per ina terapia da lunga durada. Suenter in mez onn vegn quella terminada. Dunna A n'arriva betg da restar senza drogas. Ella emprova adina puspè da smetter cun il consum.</p>

Sias relaziuns cun umens èn problematicas, adina puspè daventa ella er victima da violenza a chasa. Er quai è in tema en la cussegliaziun. Suenten l'ultim incident denunzia ella l'um. La finala vegn ella en speranza. Dunna A entra en la clinica e sa decida da parturir l'uffant. I dat avant anc in eveniment da consum, suenter arriva ella da restar senza drogas. Ella terminescha la relaziun cun il bab da l'uffant. Vers la fin da la gravidanza arriva ella da chalar cun il consum da nicotin. Dunna A parturescha in uffant saun. Il cumenzament passenta ella – per motivs da l'observaziun – in tschert temp sin la staziun per mammas e pitschens da la clinica Beverin.

Resultat

Dunna A ha superà sia dependenza da heroin ed er da nicotin. Dunna A ha emprendì da giudair pitschens eveniments quotidiani. Ella n'ha pli nagina ardur da drogas. Ella n'entra er betg pli en relaziuns che la fan donn. Ella ha ina buna relaziun cun in um che ha er superà ina istorgia da dependenza. Sia figlia è sauna e dunna A ademplescha fitg bain sia incumbensa e sia responsabladad sco mamma.

8 Garanzia finanziaria da l'existenza

8.1 Agid social economic

Definiziun / finamira	<p>Persunas che sa chattan en ina situaziun finanziaria d'urgenza transitorica u permanenta e che na pon – malgrà agens sforzs – betg superar quella sufficientamain u a temp, han in dretg d'ina garanzia finanziaria da l'existenza.</p> <p>Las prestaziuns d'agid social vegnan calculadas en moda individuala e tenor ils basegns concrets ed actuals. L'import dependa da las relaziuns persunalas, dals custs da viver en il rom da las directives da la COSAS, da las prestaziuns liadas a la situaziun, da las relaziuns d'entrada, da las pretensiuns finanzialas da terzas persunas sco er da las pussaivladads e da las prestaziuns d'integraziun persunalas.</p> <p>Finamira: Garantir il minimum d'existenza economic. Rinforzar l'indipendenza e contacts socials.</p>
Incumbensas	<ul style="list-style-type: none"> • Sclerir la situaziun economica, persunala e sociala da la persuna che tschertga agid. • Controllar e calcular la basegnusadad en il rom da l'agid social economic. • Accumpagnar e sustegnair l'inoltraziun da la dumonda per agid social a la vischnanca. • Agid persunal en furma da cussegliaziun, motivaziun, promoziun, structuraziun dal mintgadi u intermediaziun da prestaziuns spezialas per gidar da gidar sasez e per evitar ulteriuras situaziuns d'urgenza.
Cumpetenz professionala	-
Basas	-
Exempel	<p>Situaziun da partenza</p> <p>Dunna L è mamma ch'educhescha suletta e che viva ensemen cun sia figlia da 17 onns, cun ses figl da 9 onns e cun ses nov partenari da vita, signur K. Ella na po betg pli covrir senza ses custs da viver, perquai ch'ella è daventada malsauna e perquai che ses patrun ha desditg sia piazza da lavur parziala. Il bab biologic dals uffants paja ils aliments mo sporadicamain.</p> <p>Intervenziun</p> <p>En l'emprim discurs dumonda la lavurera sociala las circumstanzas da vita generalas e sa fa in maletg dal mintgadi da la famiglia. Ultra da quai s'infurmescha ella davart la situaziun finanziaria e sclerescha cun dunna L, tge ch'è gia vegnì prendì per mauns per schliar la situaziun. Damai ch'igl è cler ch'i n'èn actualmain avant maun naginas entradas, inoltescha la lavurera sociala a la vischnanca ina dumonda per sustegn tenor il dretg d'agid social. En quest connex dovra ella indicaziuns davart la situaziun finanziaria da signur K. La lavurera sociala al declera ch'er el stoppia sustegnair dunna L uschè bain sco pussaivel, perquai ch'els abitian ensemen e furmian in partenadi. El ha in salari relativamain bun e po sustegnair finalmain dunna L cun 450 francs per mais. Quest import vegn resguardà en il preventiv da dunna L sco indemnizaziun da tegnairchasa resp. sco contribuziun da concubinat.</p> <p>La lavurera sociala examinescha en ulteriuras cussegliaziuns ils documents da desditga e constatescha che la desditga n'è betg correcta. Perquai intermediatescha ella dunna L a la centrala da dunnas per far valair ils dretgs da dunna L. La vischnanca surlascha a la clienta da reglar l'administraziun da la cassa da malsauns. Dunna L è</p>

	<p>surdumandada cun quai, uschia che la lavurera sociala controlla cun ella mintga mais ils rendaquints da las prestaziuns da la cassa da malsauns e mussa a dunna L, co ch'ella survegn las restituziuns da la vischnanca.</p> <p>Suenter in tschert temp è dunna L puspè en cas da lavurar per part. Pervia da quai pon vegnir dumandadas las prestaziuns da la AI sco mesiras professionalas u l'integraziun en la piazza da lavur. La lavurera sociala intermediéscha dunna L a la AI, uschia ch'ella po frequentar sur la AI in program da svilup. Durant quest temp retira ella diarias da la AI. Las mesiras da la AI n'han nagin success e vegnan terminadas. Las pretensiuns or da la cassa da dischoccupaziun èn gia exauridas. En il fratemp è dunna L guarida. Perquai po ella sa participar per 50% ad in program d'occupaziun e d'integraziun che vegn sustegnì da la vischnanca. La lavurera sociala dumonda in supplement d'integraziun da 150 francs per mais. Bainbaud chatta dunna L ina nova piazza parziala. Perquai ch'ella n'è betg a chasa sur mezdi, dovra ella ina tgira da mezdi per N. La lavurera sociala dumonda da la vischnanca prestaziuns liadas a la situaziun; quai vul dir ella dumonda la vischnanca da surpigliar ils custs per la maisa da mezdi e per l'agid da far lezias e pensums. La vischnanca paja ussa er in import d'entrada liber da taglia che sa drizza tenor ils pertschiants da sia activitad professionala.</p> <p>Resultat</p> <p>Suenter in tschert temp po dunna L puspè augmentar ses pensum da lavur. En il fratemp paja il bab biologic regularmain ils aliments. Dunna L realisescha ussa in surpli en il preventiv da l'agid social. Ella vegn distatgada da l'agid social e finanziescha puspè senza ses custs da viver.</p>
--	---

8.2 Avrir ulteriuras pussaivladads da finanziaziun (subsidiarità)

<p>Definiziun / finamira</p>	<p>Il princip da la subsidiarità en l'agid social vul dir che l'agid vegn concedì mo, sche ed uschenavant che la persuna basegnusa na po betg gidar sasezza u sche agid da terza vart n'è betg obtegnibel u betg obtegnibel ad ura. Las personas pertutgadas vegnan sustegnidas per render accessiblas ulteriuras pussaivladads da finanziaziun, per ch'ellas possian retrair main u nagin agid social. La vischnanca paja en quest connex in sustegn da dretg public en la dimensiun dal basegn d'existenza sco pajament anticipà da prestaziuns da terzas varts.</p> <p>Finamira: Ils dretgs finanziaus envers terzas personas èn vegnids fatgs valair.</p>
<p>Incumbensas</p>	<p>Sclerir e garantir ils dretgs legals.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Obligaziun da sustegn tenor il dretg da famiglia (mantegniment suenter il divorzi, mantegniment dals uffants, mantegniment d'assistenza). • Obligaziun da sustegnair parentas e parents en il rom da las directivas da la COSAS. • Indemnisaziun da tegnaichasa e contribuziun da concubinad en cas da concubinad. • Assicuranzas socialas (diarias, rentas, SF e.u.v.). • Prestaziuns tenor basegn (PS, PAA, RIP, CM, stipendis e.u.v.). • Terzas varts (assicuranza privata, assicuranza da responsabladad, anteriuras patronas ed anteriurs patrons e.u.v.). <p>Cussegliaziun areguard prestaziuns d'utilitad publica e dumonda per talas prestaziuns (fonds, fundaziuns e.u.v.).</p>

Cumpetenzza professiunala	-
Basas	<ul style="list-style-type: none"> • Cudesch civil svizzer (CCS; CS 210), segunda part: Il dretg da famiglia. • Dretg d'assicuranza sociala incl. ordinaziuns e directivas, basas giuridicas chantunals. • Fonds e fundaziuns.
Exempel	<p>Situaziun da partenza</p> <p>Dunna L è mamma ch'educhescha suletta e che viva ensemen cun sia figlia da 17 onns, cun ses figl da 9 onns e cun ses nov partenari da vita, signur K. Ella na po betg pli cuvrir senza ses custs da viver, perquai ch'ella è daventada malsauna e perquai che ses patrun ha desditg sia piazza da lavur parziala. Il bab biologic dals uffants paja ils aliments mo sporadicamain.</p> <p>Intervenziun</p> <p>Entant che la situaziun generala da la famiglia L vegn sclerida en l'emprim discurs da cussegliaziun, èsi cler che signur K gudogna relativamain bain e po uschia sustegnair dunna L cun 450 francs per mais. Quest import vegn resguardà en il preventiv da dunna L sco contribuziun da concubinat.</p> <p>Dunna L vegn sustegnida per incassar ils aliments dal bab per ses uffants. Ella s'annunzia tar la vischnanca e dumonda in pajament anticipà d'aliments. La vischnanca paja quel e resguarda questas entradas en il preventiv. Damai che la lescha è vegnida midada, cusseglia la lavurera sociala dunna L d'engaschar in advocat per examinar, sch'ella haja il dretg da survegnir mantegniment d'assistenza.</p> <p>Tras la centrala da dunnas ha dunna L cuntanschì ch'il patrun paja la finala il salari restant ch'ella ha anc dabun, perquai ch'el ha desditg la piazza a dunna L durant il temp da bloccada. Er las diarias da l'assicuranza da diaria per personas malsaunas pon vegnir messas a quint a l'agid social, perquai ch'ella ha midà ad ura en l'assicuranza per l'indemnisaziun da singulas diarias. Medemamain ha ella cedì ils dretgs da la AI a la vischnanca, uschia che er quellas diarias vegnan messas a quint a l'agid social, entant ch'ella frequenta il program d'integrasiun da la AI.</p> <p>La lavurera sociala garantisce che dunna L fa valair anc ulteriurs dretgs da l'assicuranza sociala. Tranter auter controlla ella che la vischnanca annunzia la reducziun individuala da las premias e la retratga d'agid social a l'institut d'assicuranza sociala. La lavurera sociala s'occupa dal supplement da famiglia, dal qual dunna L ha il dretg sco persuna senza activitad da gudogn. Ella controlla che dunna L includia l'assicuranza cunter accidents tar la cassa da malsauns e ch'ella fetschia in'assicuranza tenor cunvegna. Suentar che las mesiras da la AI èn terminadas, retira dunna L anc in curt temp diarias da dischoccupaziun, perquai ch'ella na chatta betg immediatamain ina piazza da lavur. Er quellas vegnan cedidas a la vischnanca.</p> <p>Resultat</p> <p>Suentar in tschert temp po dunna L puspè augmentar ses pensum da lavur. En il fratemp paja il bab biologic regularmain ils aliments. Dunna L realisescha ussa in surpli en il preventiv da l'agid social. Ella vegn distatgada da l'agid social e finanziescha puspè senza ses custs da viver.</p>

8.3 Cussegliazion en cas da dumondas giuridicas e da dumondas davart il dretg d'assicuranza sociala

Definiziun / finamira	<p>Persunas singulas, persunas giuvnas creschidas e famiglias survegnan agid per sclerir e per far valair ils dretgs da l'agid social e da l'assicuranza sociala ed ulteriurs dretgs.</p> <p>Finamira: Las pretensiuns da dretg en il sector da l'assicuranza sociala e d'alters secturs giuridics èn sclerids.</p>
Incumbensas	<ul style="list-style-type: none"> • Cussegliazion en cas da dumondas e da problems da dretg d'agid social, d'assicuranza sociala, da lavur, da locaziun, da persunas estras e da famiglia. • Surdar ad ura il cas a persunas ed a posts qualifitgads.
Cumpetenzza professiunala	Cumpetenzas supplementaras en il sector da las assicuranzas socialas (p.ex. CAS assicuranzas socialas)
Basas	<ul style="list-style-type: none"> • Cudesch civil svizzer (CCS; CS 210). • Lescha federala davart la cumpletaziun dal cudesch civil svizzer (tschintgavla part: dretg d'obligaziuns) (DO; CS 220). • Dretg d'assicuranza sociala incl. ordinaziuns e directives, basas giuridicas chantunalas. • Lescha federala davart las persunas estras e l'integraziun (LEI; CS 142.20). • Lescha d'asil (LAsil; CS 142.31).
Exempel	<p>Situaziun da partenza</p> <p>Signur e dunna M vegnan ad in termin da cussegliazion. Els vivan dapi 11 onns en Svizra e possedan ina permissiun B. Ils dus uffants cuminaivels frequentan la scola primara. Perquai che la relaziun n'è dapi onns betg pli buna, vul dunna M sa laschar divorziar.</p> <p>Ella è dischoccupada dapi 2 mais ed il dretg da survegnir daners da l'assicuranza cunter la dischoccupaziun è anc en scleriment. Signur M è normalmain dischoccupà durant la stagiun bassa. La proxima emna cumenza la nova stagiun da lavur ed el cumenza puspè a lavurar.</p> <p>Intervenziun</p> <p>Il lavurer social sclerescha il dretg da dunna M da survegnir daners da l'assicuranza cunter la dischoccupaziun ed è preoccupà che tut ils documents arrivian correctamain tar la cassa da dischoccupaziun. Dunna M ha enconuschientschas minimalas dal tudestg. Ella survegn agid per formular la posiziun per uschia evitar sche pussaivel dis da perdita.</p> <p>Cun il divorzi e cun la constituziun da duas chasadas na vegnan las entradas betg pli a bastar. Il lavurer social infurmescha ils conjugals davart il proceder tar l'uffizi da migraziun en cas d'in sustegn public.</p> <p>Il lavurer social sclerescha cun ils conjugals ils aliments e la relaziun cun ils uffants. Plinavant exista ina collavuraziun cun la dretgira. La convenziun da divorzi vegn elaborada ed il lavurer social po tegnair bass l'engrevgiament da conflict dals conjugals. L'atmosfera en famiglia resta supportabla per tuts ed en spezial per ils uffants. La dretgira incumbensescha il lavurer social da scriver in rapport davart la situaziun da famiglia. Dumondas davart l'educaziun, davart il tractament dals uffants tras ils geniturs, davart la regulaziun dal temp suenter il temp da scola e davart l'organisaziun dal temp</p>

	<p>liber ston vegnir respundidas. Il lavurer social organisescha cun ils geniturs e cun ils uffants uras da cussegliaziun cuminaivlas sco er separadas.</p> <p>Dapi 3 mais vivan signur e dunna M separadamain. Dunna M ha chattà en il fratemp ina nova piazza da lavur. Ella po cumenzar cun la nova lavur pir en 2 mais. Ils daners da dischoccupaziun na bastan betg per cuvrir il basegn fundamental, ed il sustegn da dretg public permetta da surmuntar quest temp.</p> <p>Signur M patescha dapi 4 onns d'in ferm mal il dies. Ensemen cun il medi e cun il lavurer social datti ina intervenziun a temp tar la AI. Il lavurer social sclerescha cun la AI, sch'ina rescolaziun è pussaivla.</p> <p>Resultat</p> <p>Cun agid da signur Z dal SSoR vegn la famiglia accompagnada en la situaziun difficila e problematica. Il lavurer social garantescha che tut ils scleriments (cassa da dischoccupaziun, aliments, dretg da visita, annunzia tar la AI, agid social, rapport) vegnian fatgs en moda correcta ed ad ura. Cun l'accompagnament dal lavurer social sa quieta la situaziun da famiglia.</p>
--	--

8.4 Cussegliaziun da budget e da debits

Definiziun / finamira	<p>Persunas singulas e famiglias surdebitadas ed engrevgiadas da difficultads cun il preventiv vegnan cussegliaadas e sustegnidas. L'autonomia e l'atgna responsabladad da las clientas e dals clients areguard il preventiv persunal vegnan promovidas e rinforzadas. La finamira è l'administraziun da las finanzas en moda autonoma ed en atgna responsabladad.</p> <p>Finamira: Las personas pertutgadas han rectificgà lur debits ed administreschan lur finanzas puspè en moda autonoma.</p>
Incumbensas	<ul style="list-style-type: none"> • Cussegliaziun da budget e cussegliaziun en cas da surdebitaziun. • Realisar sanaziuns da debits. • Promover l'atgna responsabladad ed in'administraziun da finanzas independenta.
Cumpetenzza professiunala	<p>Cumpetenzas supplementaras en il sector da las assicuranzas socialas (p.ex. CAS sanaziun dals debits)</p>
Basas	<ul style="list-style-type: none"> • Lescha federala davart la scussiun ed il concurs (LSC; CS 281.1).
Exempel	<p>Situaziun da partenza</p> <p>Dunna M porta en la cussegliaziun in chanaster plain quints nunpajads, avis da pajament, admoniziuns da pajament, brevs da l'autorità fiscal, admoniziuns da la cassa da malsauns, ina bloccada da las prestaziuns da la cassa da malsauns ed ulteriuras cuvertas betg avertas. Ella crida e raquinta che la famiglia haja debits e n'haja pli nagins daners. Ses consort sa turpegia e na l'accompogna betg al termin fixà. Ils conjugals giuvens han pers la survista da la situaziun finanziaria ed administrativa da la famiglia. Ina via or da la surdebitaziun na vesan ils conjugals betg pli. Il squitsch finanziel engrevgescha la relaziun, adina puspè fan els dispita e sa fan vicendaivlamain renfatschas. Signur M patescha dapi in pèr mais da disturbis dal sien. El è fitg inquiet e temma l'impegnaziun dal salari e la vendita da l'auto tras l'uffizi da scussiun. Ils quints betg pajads importan 22 000 francs. Ils conjugals pagan supplementarmain mintga mais ina rata da 450 francs per in credit da consum da 25 000 francs.</p>

Intervenziun

Da la calculaziun dal preventiv tras la lavurera sociala resulta in potenzial da spargn mensil da 950 francs resp. 500 francs cun il pajament da la rata per il credit da consum. Ensem cun ils clients fa ella in plan da sanaziun dals debits. L'observaziun correcta dal preventiv è ina finamira impurtanta. Agid supplementar survegnan signur e dunna M grazia ad in'administraziun da finanzas voluntara. En dus onns e mez duessan ils debits esser pajads. Il pajament en ratas dal credit da consum dura anc 8 mais.

La lavurera sociala collavura cun l'uffizi da scussion, cun l'uffizi da taglia, cun la cassa da malsauns e cun crediturs privats. L'administraziun da finanzas voluntara tar il SSoR stgaffescha ina basa da confidenza e pussibilitescha da chattar bunas soluziuns cun ils crediturs.

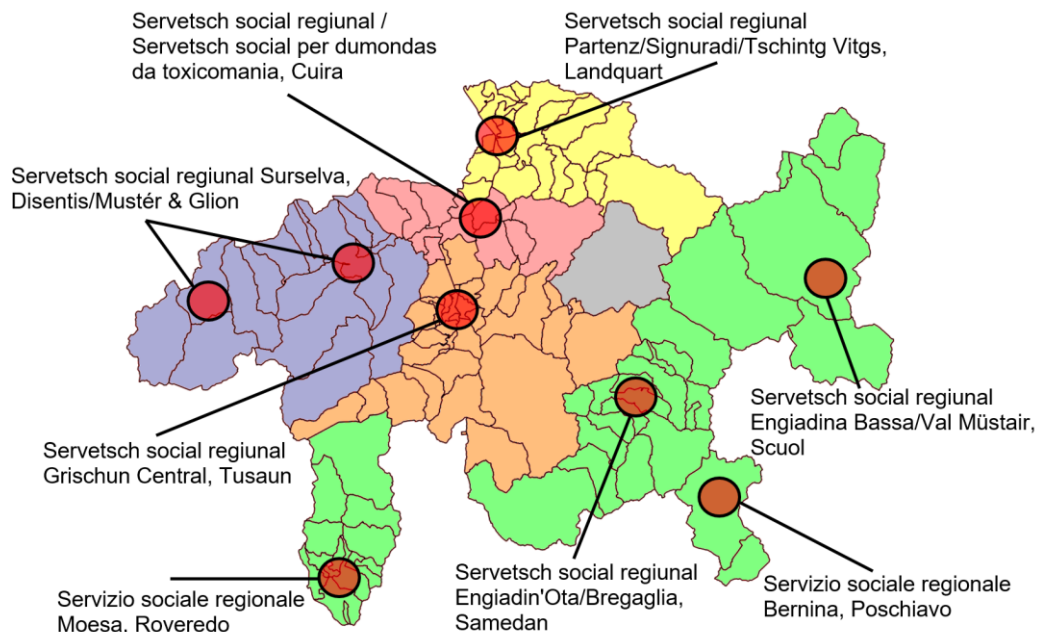
L'administraziun da finanzas voluntara dura circa 3 onns. Durant quest temp planisescha la lavurera sociala cun ils conjugals da sanar cumplettaimain ils debits e da stgaffir respargns da var 4500 francs. Per ch'els observian vinavant lur preventiv, vegnan manads regularmain discurs. Dunna M communitgescha 7 mais suenter il cumenzament da l'administraziun da finanzas voluntara plain allegria ch'ella saja dapi 3 mais en speranza. Il preventiv ed il plan da sanaziun vegnan adattads a la nova situaziun.

Resultat

Cun agid dal SSoR sa calma la situaziun finanziaria da la famiglia M. I vegn fatga ina sanaziun dals debits. L'administraziun da finanzas voluntara promova l'independenza e l'atgna responsabladad dals conjugals.

Agiunta 2: Lieu ed intschess dals servetschs socials dal chantun Grischun

La charta dat ina survista dals lieus sco er dals intschess dals servetschs socials dal chantun Grischun. Tavau maina in agen servetsch social communal.



Illustraziun 10: Lieu ed intschess dals servetschs socials dal chantun Grischun (USo, 2017)

La tabella mussa, tge vischnancas politicas che appartegnan als intschess dals servetschs socials respectivs.

Servetsch social Cuira / servetsch social per dumondas da dependenza, Cuira		
Arosa	Domat	Razén
Panaduz	Favugn	Tumein
Cuira	Flem	Trin
Churwalden	Maladers	Tschiertschen-Praden
Servetsch social Partenz / Signuradi / Tschintg Vitgs, Landquart		
Cunter (Partenz)	Jenins	Schiers
Fideris	Claustra-Serneus	Seewis en il Partenz
Fläsch	Küblis	Trimmis
Furna	Landquart	Vaz sut
Grüsch	Luzein	Zizers
Haldenstein	Maiavilla	
Jenaz	Malans	

Servetsch social Surselva, Mustér e Glion		
Andiast	Lumnezia	Sumvitg
Breil	Medel (Lucmagn)	Trun
Mustér	Sursaissa Mundaun	Tujetsch
Falera	Val Stussavgia	Val S. Pieder
Glion	Sagogn	Vuorz
Laax	Schluein	
Servetsch social Grischun central, Tusaun		
Andeer	Farschno	Schmitten
Alvra	Valragn	Seglias
Avras	Lantsch	Spleia
Bravuogn	Lon	Sufers
Casti-Vargistagn	Masagn	Surses
Cazas	Maton	Tusaun
Tumleastga	Mut	Tschappina
Donat	Nufenen	Urmagn
Farera	Runtgaglia	Vaz
Filisur	Giuvaulta	Ziràn-Reschen
Flearda	Scharàns	
Servetsch social Engiadin'ota / Bregaglia, Samedan		
Bever	Madulain	Segl
Bregaglia	Puntraschigna	Silvaplana
Schlarigna	Samedan	San Murezzan
La Punt Chamues-ch	S-chanf	Zuoz
Servetsch social Engiadina bassa / Val Müstair, Scuol		
Samignun	Val Müstair	Zernez
Scuol	Valsot	
Servetsch social Bernina		
Brusio	Puschlav	
Servetsch social Moesa		
Buseno	Grono	Roveredo
Calanca	Lostallo	San Vittore
Cama	Mesauc	Soazza
Castaneda	Rossa	S. Maria en Calanca

Illustraziun 11: Vischnancas politicas en ils intschess dals servetschs socials dal chantun Grischun (USo, 2017)